

Araştırma Makalesi / Research Paper

NESİMÎ MAHLASLI BİLİNMEYEN BİR HZ. ALİ VELÂYET-NÂMESİ VE BAZI YENİ ŞİİRLER

Mustafa ERDOĞAN*

Öz

Bu çalışmada Nesimî mahlaslı, kaynaklarda geçmeyen ve daha önce yayınlanmamış “Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet” başlıklı, kaside nazım şekline uygun, 36 beyitlik bir manzume ile ikisi murabba, üçü gazel formundaki beş manzume değerlendirilmiş ve metinleri yayımlanmıştır.

Kısaca din ve tarikat ileri gelenlerinin hayatlarını ve menkıbelerini anlatan kitap olarak tarif edilen velâyet-nâmeler, dinî-tasavvufî Türk edebiyatının yaygın türlerindedir. Ahmed Yesevî, Mevlânâ, Hâcî Bektaş-ı Velî, Seyyid Battal Gâzî, Sarı Saltık, Ahi Evran, Kaygusuz Abdal, Abdal Musa vb. birçok din ve tarikat ulusu hakkında bu tarzda eserler yazılmış olmakla birlikte, Hz. Ali hakkında yazılmış bir velâyet-nâmeyle ilk defa rastlanmaktadır. Yazıda öncelikle bu konu kısaca değerlendirilmiş, daha sonra tartışılan ve karıştırılan Nesimîler meselesine değinilmiştir. Türk edebiyatının en ünlü şairlerinden biri olan Seyyid Nesimî, hayatı ve şiirleriyle Türk insanını derinden etkilemiştir. Onun ölümünden sonra da kimi zaman aynı mahlasta takipçileri ortaya çıkmıştır. Bunların içinde en çok tanınanı Kul Nesimî’dir. Hem mahlas birliği hem de inanç ve söyleyiş benzerliği olunca ister istemez bu farklı şairlerin şiirleri karıştırılmış, çoğu zaman Nesimî mahlaslı bütün şiirler Seyyid Nesimî’ye mal edilmiştir. Bunların ayrılması da oldukça güçtür. Bu anlamda makalede söz konusu *Hz. Ali Velâyet-nâmesi’nin* ve diğer şiirlerin de hangi Nesimî’ye ait olduğu konusu tartışılmıştır. Ardından *Velâyet-nâme’nin* ve diğer manzumelerin bulunduğu iki yazma nüsha hakkında bilgi verilmiştir.

Geliş Tarihi/ Date Applied: 30.12.2020

Kabul Tarihi/ Date Accepted: 25.02.2021

Makalenin Künyesi: Erdoğan, M. (2021). “Nesimî Mahlaslı Bilinmeyen Bir Hz. Ali Velâyet-nâmesi ve Bazı Yeni Şiirler”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 52, 195-232.

DOI: 10.24155/tdk.2021.182

* Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, merdogandr@gmail.com. Ankara / Türkiye.

ORCID ID: 0000-0002-0760-3571

tir. Ardından *Velâyet-nâme*'nin ve tespit edilen diğer manzumelerin şekil ve muhtevaları üzerinde durulmuştur. *Velâyet-nâme*'de Hz. Ali'nin büyüklüğü ve kahramanlığı klasik İslami/sünni çizgiden farklı, biraz daha mübalağalı ve mitolojik bir tarzda anlatılmaktadır. Ayrıca eserin kurgu ve kısmen muhteva itibarıyla Yemînî'nin *Fazîlet-nâme*'sindeki bir kıssa ile benzerliği dikkati çekmektedir. Bu bakımdan Yemînî'nin *Fazîlet-nâme*'si ile Nesîmî'nin *Velâyet-nâme*'si arasında bir karşılaştırma da yapılmıştır. Diğer manzumelerde ise daha çok Hz. Ali ve Hz. Hüseyin sevgisi dile getirilmiştir. Yazının sonunda bahsedilen manzumelerin çeviri yazılı metinleri sunulmuştur.

Yazının hem Nesîmî mahlasını taşıyan bilinmeyen bir eseri ve yeni manzumeleri, hem Hz. Ali hakkında yazılmış, kısmen mitolojik bilinmeyen bir *Velâyet-nâme*'yi ortaya koyması, ayrıca Nesîmî tartışmalarına dikkati çekmesi bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Hz. Ali, Seyyid Nesîmî, Kul Nesîmî, Velâyet-nâme, divan.

An Unknown “Ali Velayet-Name” with Nesimi Penname and Some New Poems

Abstract

In this study, the poem titled as *Velayet-name-i Şah-ı Velayet*, which is not mentioned in the sources and has not been published before, and five poems in the form of murabba and gazel are assessed and their texts are published.

Velayat-names, which are briefly described as books describing the lives and legends of religious leaders, are one of the common genres in religious-mystical Turkish literature. Although such works have been written about many religious leaders like Ahmed Yesevî, Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli, Seyyid Battal Gazi, Sarı Saltık, Ahi Evran, Kaygusuz Abdal, Abdal Musa etc., it is the first velayet-name written about Hazrat Ali. In this study the issue is briefly evaluated firstly, and then the issue of Nesimis, which has been discussed and confused, is also mentioned in the article. Seyyid Nesimi, one of the most famous poets of Turkish literature, deeply influenced Turkish people with his life and poems. After his death, his followers sometimes appeared in the same penname. The best known of these is Kul Nesimi. When both the penname unity and the similarity of belief and saying come together, the poems of these different poets are inevitably confused, and all the poems with Nesimi penname have been attributed to Seyyid Nesimi. These are also very difficult to separate. In this sense, the subject that binds Nesimi to Hazrat Ali Velayet-name and other poems are discussed in the article. Then, information is given about the two manuscripts containing Velayet-name and other verses. Finally, the form and content of velayet-name and other identified poems are discussed. Hazrat Ali's greatness and heroism are described in a slightly exaggerated and mythological style, different from the classical Islamic

/ Sunni line in Velayet-name. The love of Hazrat Ali and Huseyin was expressed more in other poems. The transliterated texts of the mentioned poems are presented at the end of the article.

It is thought that the article will be beneficial in terms of revealing both an unknown work and new poems bearing Nesimi penname, and a partially mythologically unknown Velayet-name written about Hazrat Ali and also drawing attention to the discussions on Nesimi.

Keywords: Hazrat Ali, Seyyid Nesimi, Kul Nesimi, Velayet-name, divan.

Giriş

Seyyid İmadüddin Nesîmî'nin Türk dünyasının ve edebiyatının en tanınan isimlerinden birisi olduğu malumdur. Onun şiirleri, yüzyılların süzgecinden geçerek Türkler'in yaşadığı, Türkçenin konuşulduğu pek çok diyara yayılmış ve zevkle okunmuştur. Nitekim bu özelliği sebebiyle 2019 yılı Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) tarafından Nesîmî Yılı olarak ilan edilmiş ve konuyla ilgili çeşitli faaliyet ve yayınlar yapılmıştır. Bununla birlikte; Nesîmî'nin doğum yeri ve yılı, hayatı, trajik ölümü, kabri, inanç ve görüşleri ve benzeri hususlar bilinmezlikler ve efsanelerle çevrili olduğu gibi, bazı şiirlerin ona aidiyeti konusunda da pek çok sıkıntının olduğu bilinmektedir. Kimi zaman başka şairlerin sözleri ona mal edilmiş, kimi zaman da onun şiirleri başkalarına ait gibi gösterilmiştir. Onun şiirlerini içeren hiçbir yayının tam olmadığı, konu ile ilgili yeni yayınların ortaya çıktığı da malumdur¹. Diğer taraftan, yapılan araştırmalar sonucu Türk edebiyatında aynı mahlası kullanan bir başka şairin daha, Kul Nesîmî'nin var olduğu ortaya çıkarılmıştır. Konuyla ilgili zamanla daha pek çok tartışma ve araştırmanın olacağı anlaşılmaktadır. Biz de bu konudaki çalışmalara bir katkı olmak üzere, araştırmalarımız sırasında rastladığımız Nesîmî mahlaslı manzum bir *Hz. Ali Velâyet-nâmesi*'ni ve beş manzumeyi bilim dünyasına arz etmek istiyoruz.

Velâyet-nâmelere Dair

İleride ayrıntılı olarak incelenecek ve metni sunulacak olan *Velâyet-nâme*'nin adı metnin 3. beytinde şair tarafından şu şekilde belirtilmektedir:

Can kulağın tut ki Şâh'ın sırrını şerh eyleyem

Bu *Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet*'de saña

¹ Türkiye'de ilk olarak Hüseyin Ayan tarafından hazırlanıp yayımlanan *Nesimi Divanı*'ndan (Ankara, 1990, 2002, 2014) sonra Nesîmî'nin şiirlerine ek olmak üzere, Ayan neşrinde bulunmayan pek çok manzume tespit ve neşredilmiştir. M. Fatih Köksal (2000, 2009), Ömer Zülfe (2005), Filiz Kalyon (2015), Beyhan Kesik-Emre Şengül (2017), Mesut Karakaş (2019), Âlim Yıldız (2019), İbrahim Halil Tuğluk (2019), Ahmet Tanyıldız (2019), Mehmet Özdemir (2020) bu konuda yayın yapmışlardır. Ayrıca Azerbaycan ve İran'da da konuyla ilgili önemli yayınlar yapılmıştır.

Bu beyte göre ilgili manzumenin tam adı *Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet*²’tir². Şâh-ı velâyet yani Hz. Ali Velâyet-nâmesi. Bu bakımdan öncelikle velâyet-nâmelerle ilgili biraz bilgi vermek yerinde olacaktır.

Sözlükte “yakın olmak, yakınlık” anlamındaki *vely* (ولی) kökünden türeyen *velâyet* “sevmek; yönelmek, yardım etmek; bir işin sorumluluğu kendi üstünde olmak” gibi manalara gelmektedir. Bilindiği üzere velâyet hakkına sahip olan kişiye de *velî* denilmektedir (Kardaş, 2018: 11). Arapça velâyet ile Farsça nâme kelimesinin birleşmesinden oluşan ve kısaca *velilik kitabı* denilebilecek velâyet-nâme, Türk Dil Kurumu tarafından (velâyetname yazılışıyla), “tarikat ileri gelenlerinin hayatlarını ve menkıbelerini anlatan kitap” olarak tarif edilmektedir³. Aynı zamanda edebî bir türe ad olan velayet-name/vilayet-name, tanınmış kişilerin, tarikat büyüklerinin ya da velî kabul edilen kişilerin yaşamlarını, üstün özelliklerini, hikmetli sözlerini ve kerametlerini anlatmak amacıyla yazılmış eserlere denilmektedir. Doğaüstü, akıl ötesi ve hayret uyandıran olayları anlatmasından dolayı her zaman insanların ilgisini ve dikkatini çeken velayet-nameler, sözlü gelenek içerisinde ortaya çıkmış, oluşumunu tamamladıktan sonra yazılı eserler haline gelmiştir. Türk Edebiyatında önemli bir edebî tür olan velayet-nameler manzum, mensur veya mensur-manzum karışık olarak tertip edilebilirler (Kardaş, 2018: 11).

11. yüzyıldan başlayarak önce Arapça daha sonra da Farsça ve Türkçe menkıbelerin toplandığı eserlerle zengin bir menkıbe edebiyatı gelişmiştir (Duran, 2007: 13). Bu türün Türk edebiyatındaki ilk örneği, Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han’ın hayatı ve Müslümanlığı kabul etmesini konu alan Tezkire-i Satuk Buğra Han’dır (Ocak, 1997: 43). Daha sonra Türk edebiyatında Seyyid Hârûn-ı Velî, Sadreddin-i Konevî, Seyyid Mahmud Hayrânî, Ahmed Yesevî, Lokmân Perende, Hâcî Bektaş-ı Velî, Seyyid Battal Gâzî, Hacım Sultan, Sarı Saltık, Mevlânâ, Ahi Evran, Kaygusuz Abdal, Abdal Musa, Otman Baba, Sultan Şücauddîn Baba, Demir Baba Sultan, Akşemseddin gibi isimler etrafında pek çok velâyet-nâme/menâkıb-nâme oluşmuştur (Kurtoğlu, 2016: 484).

Bu yazıda üzerinde durulan *Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet* de yukarıda anlatılan niteliklere uygun bir eserdir. Manzûme, Türk edebiyatının ünlü isimlerinden Nesîmî tarafından İslam dünyasının tanınmış isimlerinden Hz. Peygamber’in damadı ve dördüncü halifesi olan Hz. Ali’nin üstün niteliklerini anlatmak ve akabinde onun neslinden gelen on iki imamı övmek amacıyla kaleme alınmıştır. Diğer velâyet-nâmeler gibi bu eserde de doğaüstü, akıl ötesi unsurlara rastlanmaktadır. Sedat Kardaş tarafından yazı-

2 Eserin Hz. Ali’nin faziletlerini anlatan *Fazilet-name* ile benzerliği konusu üzerinde ileride ayrıca durulacaktır.

3 <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 25.10.2020)

lan velâyet-nâmelerle ilgili kitapta, hakkında velâyet-nâme yazılan isimler tek tek anlatılırken Hz. Ali'nin adına bu listede rastlanmamıştır (Kardaş, 2018: 17-45). Hz. Ali, Türklerin çok sevdiği, örnek aldığı, Türk edebiyatında da çok etkili olmuş bir insan olmakla birlikte bu esere bakılırsa hakkında bu yazıda üzerinde durulan eser dışında başka bir velâyet-nâme yazılmamıştır. Bu bakımdan adı geçen eser hem Nesîmî imzasını taşıması hem de Hz. Ali hakkında yazılmış bilinen tek velâyet-nâme olması bakımından önemlidir.

Nesîmî ya da Nesîmîler

Türk edebiyatında Nesîmî denilince hemen akla “Ene'l-Hak” dediği için derisi yüzülerek öldürüldüğü rivayet edilen Seyyid İmadüddin Nesîmî gelmektedir. Asıl adı konusunda bile tartışmalar olan şair, şiiirlerinde başta Nesîmî olmak üzere Hâşimî, Seyyid, Hüseyinî, Alî, İmâd gibi mahlasları kullanmıştır. Doğum yeri ve tarihi de net olarak belli değildir. Onun doğum yerine dair çok farklı rivayetler varsa da Tebriz, Şiraz yahut Şirvanlı olduğuna dair rivayetler ağır basmakta ve bu konudaki tartışmalar sürmektedir. İyi bir tahsil gören Nesîmî'nin hayatı ve görüşleri Hurûfliği benimsedikten sonra değişmiştir. Hurûfliğin kurucusu Fazlullah'ın halifesi olan Nesîmî, Hurûfliği yaymak için Bağdat, Şirvan, Bakü gibi şehirleri dolaştıktan sonra ilk olarak Sultan Murâd devrinde Anadolu'ya gelmiştir. Şairin seyahatlerindeki son durağının Halep olduğu ve burada öldürüldüğü söylenmektedir. Nesîmî'nin Halep'te halk tarafından büyük bir kabul gördüğü, görüşlerinin yayıldığı söylenmektedir. Bunun da o zamanki iktidarı ve onlara yakın ulemayı rahatsız ettiği ve bu yüzden idamına karar verildiği anlaşılmaktadır. Ölüm tarihi konusunda da farklı rivayetler olmakla birlikte, talebesi Refî'i'nin verdiği bilgilerden onun 1408/1409'dan önce öldürüldüğü anlaşılmaktadır. *Türkçe Divanı*, *Farsça Divanı* ve *Mukaddimetü'l-Hakayık* adlı Hurûfilikle ilgili bir eseri olan Nesîmî, her ne kadar Azerî sahasında yetişmiş olsa da Anadolu başta olmak üzere bütün Türk dünyasında kabul görmüş büyük bir şairdir. Şiirlerinin dil ve teknik açısından sağlam oluşu, dînî ve tasavvufî bilgi ve görüşlerini çok samimî bir şekilde şiiirlerine yansıtması ve nihayet efsanevi hayatı onun şiiirlerini unutulmaz kılmıştır (Usluer, 2013).

Türk edebiyatı tarihinde Nesîmî diye meşhur olan ikinci şair Kul Nesîmî'dir. Halk arasında sık sık Seyyid Nesîmî ile karıştırılan, “Ben melâmet hırkasını kendim geydim egnime” şiiiriyle meşhur olan bu şairin hayatı hakkındaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Bu şairle ilgili bilinenler, sadece onun şiiirlerinden çıkarılanlar ve bu şiiirlerin yorumlarından ibarettir. Asıl adı Ali olan şair, yukarıda hayatı anlatılan Seyyid İmadüddin Nesîmî'yi çok sevdiği ve onun tesirinde kaldığı için onunla aynı mahlası

almış ve şiirlerinde “Nesîmî, Seyyid Nesîmî, Kul Nesîmî, Seyyid” mahlaslarını kullanmıştır. Ünlü mutasavvıf Said Emre’nin torunlarından olan Kul Nesîmî’nin iyi bir eğitim aldığı, Arapçayı öğrendiği, aile geleneğine uyarak Bektâşîlik yoluna girdiği, ayrıca tıpkı diğer Nesîmî gibi Hurûfîlik görüşlerini benimsediği anlaşılmaktadır. Bu Nesîmî’nin öncekinden farklı bir şair olduğuna ilk dikkati çeken ve altı şiirini yayımlayan Sadettin Nüzhet Ergun ise de (1955: 2/15-19), Kul Nesîmî konusundaki en önemli çalışmayı yapan ve şiirlerini yayımlayan Cahit Öztelli (1969) olmuştur. Öztelli, diğerinden ayırmak için bu şaire “Kul Nesîmî” adını vermiş, delilleriyle onun 17. asırda yaşamış olduğunu ortaya koymuştur. Öztelli’ye göre iki şairin ayrıldıkları noktalar ise şunlardır: Seyyid Nesîmî’nin dili Eski Anadolu ve Azerbaycan Türkçesi iken, Kul Nesîmî’de dil 17. asır halk ve divan şiirinin dilidir. Kul Nesîmî’nin şiirleri umumiyetle 17. asır cönklerinde olduğu gibi, onun şiirlerine yine çoğunlukla 17. asır şairleri nazire söylemişlerdir. Diğer taraftan Kul Nesîmî’nin şiirinde Seyyid Nesîmî’nin ölümüne ve ilgili şiirin yazıldığı tarihe işaret olduğu gibi, 17. asırda yaşanan bazı tarihî olayların ve siyasi hayatın yansıması da bulunmaktadır. Örneğin şairin bu yüzyıldaki Osmanlı-İran çekişmesinden bahsedip taraf olduğu, Celâli isyanlarına katıldığı ve tutuklanıp sorguya çekildiği anlaşılmaktadır. Öztelli, Kul Nesîmî’nin 107 manzumesini yayımlamıştır. Hem hece vezniyle, çok sorunlu olmakla birlikte hem de aruz vezniyle şiir söyleyen Kul Nesîmî’nin şiirlerinde; din, tasavvuf, aşk, Hurûfîlik, Bektaşîlik, On İki İmam ve özellikle Hz. Ali sevgisinin çokça işlendiği görülmektedir (Öztelli, 1969).

Öte yandan mevcut kaynaklara göre bu Nesîmî’ler biliniyorsa da, belki varlığı ve kimliği konusunda bilginin olmadığı, meçhul Nesîmîlerin de olması mümkündür⁴.

Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet Hangi Nesîmî’nin?

Müellif hattı eserlerin az olduğu, şiirlerin umumiyetle sonradan ve farklı kişiler tarafından kaydedildiği, üzerinden yüzyıllar geçmiş eski devir eserleri için yazarın ya da sahibinin kim olduğu sorunu çok rastlanan bir problemdir. Nitekim divan şiirinde de mahlas müşterekliği çeşitli sorunlara, karışıklıklara, hatta kavgalara sebep olmuştur⁵. Aynı sıkıntı burada da

4 Nitekim Abdülbaki Gölpınarlı, “İmadeddin Nesîmî’nin ölümünden en aşağı elli yıl sonra hurûfî inançlarını şiirler ile tespit edip yayan bir başka Nesîmî var. Bu şair mahlasını her halde Nesîmî’nin şöhreti yüzünden almıştır. Bizce hurûfîliği Anadolu’da yayan, Aliyy al-A’la değil Nesîmî ve Nesîmî’nin halifeleridir. Her hâlde bu ikinci Nesîmî’nin de bu hususta rolü olmuştur.” demek suretiyle bir başka Nesîmî’den bahsetmektedir. Gölpınarlı, 1973; 131. Yine Âmil Çelebioğlu da kekeme diliyle söylenmiş Nesîmî mahlaslı bir şiiri yayımladıktan sonra, “Bu şiirin başka bir Nesîmî’ye (mesela Hasta Nesîmî?) ait olması da ihtimal dâhilindedir.” demektedir. Çelebioğlu, 1998; 499.

5 Örneğin, ünlü tarihçi ve biyografi yazarı Gelibolulu Mustafa Âli, Makâlî mahlaslı aynı devirde yaşayan hemşehri iki şairden bahsetmekte ve “... Bu hakîr meclisinde ikisi bile bir yire geldi. Her kangısı bir beyt okudu ise ol birisi benümdür da vâsın itdi...” diyerek mahlas müşterekliğinin karışıklığa ve tartışmaya sebep olduğunu söylemektedir. Gelibolulu Mustafa Âli, 2017: 274. Mahlas müşterekliği konusunda bk. Erdoğan, 2009.

karşımıza çıkmakta, hatta iş daha da karışmaktadır. Çünkü aynı mahlası kullanan, aynı inançlara sahip, benzer hatta kimi zaman aynı konuları işleyen şairlerin şiirlerinin karıştırılması kaçınılmaz bir sonuçtur. Üstelik burada işin sözlü geleneğe dayanan, mevsûk olmayan bir halk edebiyatı tarafı da bulunmaktadır. Nitekim uzun yıllar Kul Nesîmî'nin Seyyid Nesîmî'den ayrı bir şair olduğu fark edilmemiş, bu iki şair birbiriyle karıştırılmıştır. Şiirlerinin de birbirinden ayrılması oldukça zordur.⁶ Bu yüzden *Velâyet-nâme*'nin aslında kime ait olduğu konusunda da çok kesin bir hüküm vermenin mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Çünkü bu konuyu aydınlatacak kesin bir bilgi ya da belge olmadığı gibi şiirin başlığında ya da içinde doğrudan şairin hangisi olduğuna dair çok ayırıcı, hususi bir işaret ve iz de bulunmamaktadır. Nitekim bu manzume ne Seyyid Nesîmî'nin *Türkçe Divan*'ında, ne de Öztelli tarafından yayınlanan Kul Nesîmî'nin şiirleri arasında geçmektedir. İkisinde de görülememiştir (Ayan, 2002; Öztelli, 1969). Söz konusu manzume, bir yazma nüshada “Nefes-i Seyyid Nesîmî”, diğerinde “Fazîlet-i Hazret-i Şâh-ı Merdân 'Aleyhi's-selâm Terceme-i Sırr-ı 'Alî Nazm-ı Seyyid Nesîmî” başlığını taşımaktadır. Başlıktaki “Seyyid Nesîmî” ifadesi hem İmadüddin Nesîmî hem de Kul Nesîmî için kullanılabilir. Manzumenin sonlarına doğru 33. beyitte ise “Nesîmî” mahlası geçmektedir:

Cân u dilden ey **Nesîmî** söyle medhîn bunların

Çün saña Hağ'dan hitâb oldî delîl-i *innemâ*

Nüshanın birinin başlığında “Nefes” ifadesi geçmektedir. Bilindiği üzere nefes daha ziyade dîni-tasavvufî edebiyatta kullanılan bir terimdir. Tahirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*'nde nefesi şöyle tarif etmektedir: “Bektaşî tekkelerinde okunan manzum söz. Nefesler esasen hece vezniyle tanzim olunur ve ayin esnasında saz ile okunurdu. Sonraları aruz ile de nefes yazılmıştı.” (Olgun, 1936: 95). Bu noktada manzumenin Kul Nesîmî'ye ait olma ihtimali biraz daha ağırlık kazanmaktadır. Çünkü Kul Nesîmî bir Alevî, Bektaşî şairidir. Nefes terimi onun şiirleri için daha uygun düşmektedir. Her ne kadar Seyyid Nesîmî bir divan şairi olsa ve şiirleri için nefes tabiri çok kullanılmasa da bazı tarikat mensuplarının onun şiirleri için de nefes başlığını koyabileceğini göz ardı etmemek lazımdır.

Aynı nüshada Nesîmî'nin diğer şiirleri için kullanılan başlıklar şu şe-

6 Nitekim M. Fatih Köksal tarafından yazılan “Seyyid Nesîmî'nin Yayınlanmamış Şiirleri” başlıklı bir makalede (2009) Seyyid Nesîmî'ye ait olarak gösterilip “Basılı Nesîmî Divanlarının Hiçbirinde Bulunmayan Şiirler”, “Türkiye’de Basılı Nesîmî Divanlarında Bulunmayan Şiirler” gibi iddialı başlıklarla yayımlanan 45 şiirden 11 tanesinin Cahit Öztelli tarafından Köksal’dan 40 yıl önce, 1969 yılında Kul Nesîmî adına yayımlandığı görülmektedir. Takip açısından Köksal (K) yayınında bulunan mükerrer şiirler ile Öztelli (Ö) yayınındaki şiir numaralarını sırasıyla yazıyoruz: K (İlk bölüm) 4, Ö 81; K 7, Ö 90; K 8, Ö 89; K 9, Ö 91; K 15, Ö 72; K (İkinci bölüm, gazeller) 1, Ö 76; K 4, Ö 79; K 10, Ö 98; K 14, Ö 100; K 24, Ö 34; K 25, Ö 41. Buna karşılık aynı konuda yayın yapan Ahmet Tanyıldız makalesinde oldukça ihtiyatlı bir dil ve üslup kullanmış, hatta kimi şiirlerin şairinin Seyyid Nesîmî mi Kul Nesîmî mi çok net anlaşılmadığını ifade etmiştir. Bk. Tanyıldız, 2019.

kildedir: Destûr (1b, 77b, 88a, 102a, 122b, 190b, 193b, 195b, 201b, 203a, 204b, 205a, 207b, 209b, 211b, 212a,), Gazel-i Nesimî Sultan (23a), Kalendarı (74b, 279b), Gazel (221a, 272a), Gazel-i Nesimî Baba (221b). Bu durum da başlıklarda bir düzenin ve bilincin olmadığını göstermektedir.

Diğer taraftan manzumenin muhtevasına bakıldığında, Hz. Ali'ye yönelik çok büyük bir sevgi ve bağlılık ile 28-32. beyitler arasında, kısaca düvaz yahut düvazdeh denilen On İki İmam övgüsü bulunduğu görülmektedir. Bu muhtevanın da daha ziyade Kul Nesimî'nin şiirleri ile paralellik arz ettiği söylenebilir.

Tarafımızdan bilinen iki yazma nüsha üzerinden kurulan metinde vezin, dil ve ifade kusurlarının pek fazla olmadığı söylenebilir. Bu noktada bilindiği kadarıyla Seyyid Nesimî'nin şiirlerinde vezin sorunları varsa da bunlar çok fazla değildir. Hâlbuki Kul Nesimî'nin Öztelli tarafından yayınlanan şiirleri aruz hataları ile doludur.

Manzumenin diline bakıldığında, eserin ilk bakışta ve genel itibarıyla daha çok Klasik Osmanlı Türkçesi özellikleri taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte dikkatli okunduğunda manzumede “açılıban, yirinden turmak, tınmaduñ, olisar, kalkuban, kaçan, taña kalmak” gibi daha çok Eski Anadolu Türkçesi'ne ait unsurların bulunduğu da dikkati çekmektedir. Bunlardan “tınmamak”, “tana kalmak” gibi fiillerin özellikle 17. asır söz varlığında bulunmayıp daha eski unsurlar olduğu anlaşılmaktadır (Tulum, 2011). Diğer taraftan teklik birinci şahıs zamiri elimizdeki iki yazma nüshadan birinde (B) “ben”, diğerinde (OE) “men” olarak kayıtlıdır. Sonuç itibarıyla manzumenin dilinde de bir ikilemin olduğu, hem Eski Anadolu hem Klasik Osmanlı Türkçesi izlerinin bulunduğu görülmektedir. Zaman zaman karşılaşılan eski unsurlar şiirin Seyyid Nesimî'ye ait olma ihtimalini güçlendirirse de Kul Nesimî'nin Seyyid Nesimî'yi taklit ettiği ve bu yüzden bazı eski kelimeleri de kullanmış olabileceği hususu da göz ardı edilmemelidir.

Yine başka bir husus da bilindiği üzere Seyyid Nesimî'nin şiirlerinin çok önemli bir özelliği Kur'an'dan pek çok izler taşımasıdır. Şairin, herhangi bir ayetten iz taşımayan, iktibas ya da telmihte bulunmadığı şiiri yok gibidir. Hatta bu yüzden bazı araştırmacılar Seyyid İmadüddin Nesimî için “Kur'an şairi” tabirini kullanmaktadır (Usluer, 2013). Elimizde bulunan *Velâyet-nâme*'de ise bu özelliği pek göremiyoruz. Sadece yukarıda yazılan mahlas beytinde kısmi bir iktibas yapılmıştır. Bu durum da manzumenin Seyyid Nesimî'ye ait olma ihtimalini azaltmaktadır.

Velâyet-nâme'nin içinde bulunduğu yazmalar incelendiği zaman, bunlarda umûmiyetle Alevî, Bektâşî anlayışına uygun eserlerin bulunduğu görülmektedir. Aşağıda bu yazmalarla ilgili geniş bilgi verilecektir. Yazmaların tertip edildiği tarih ve derleyicisi belli değildir. Bununla birlikte

yazmalarda çoğunlukla XVI. yüzyıl ve sonrasında yaşayan şairlerin eserlerinin bulunduğu görülmektedir.

Özetleyecek olursak şiirin bir nüshada nefes başlığıyla yazılması, metinde Hz. Ali'nin olağanüstü bir şekilde anlatılıp övülmesi, şiirlerin geçtiği yazmalardaki diğer eserlerin daha çok Alevi-Bektaşî şairlere ve XVI. asır ve sonrasına ait olması gibi hususlar Kul Nesîmî'yi işaret etmektedir. Manzumenin dilinden hareketle de kesin bir hükme varmak zordur.

Velâyet-nâme'nin Yazma Nüshaları

Nesîmî'nin *Velâyet-nâme*'sinin şimdilik iki yazma nüshasını tespit edebildik. Bu yazmaların her ikisi de İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı'nda bulunmaktadır.

1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı, Nu: Bel_Yz_K_0388, vr. 58a-60a (Kısaltması: B).

Bir şiir mecmuası olan bu yazmanın özellikleri şu şekildedir: Siyah renkli, mukavva üzerine bez cilt, 235x145-150x80 mm. ölçülerinde, toplam 332 yaprak (*Velâyet-nâme* 58a-60a arasında), âharlı sarı renkli kâğıt, 15 satır, rik'a yazı. Mecmuanın derleyicisi ve derlenme tarihi/müstensihi ve istinsah tarihi kayıtlı değildir. Bununla birlikte yazmanın sonunda (329b-331b) bulunan, aynı kalem ve yazıyla, muhtemelen aynı kişi tarafından yazılmış mensur *Mahabbet-nâme*'nin altında 10 Ramazan 1300 (M. 15 Temmuz 1883) tarihi yer almaktadır. Bu bakımdan mecmuanın da aynı yılda derlenmiş/yazılmış olması mümkün ve muhtemeldir.

Baş (1b) :Yüzün levhinde ey dilber açıldı cümle bâbu'llah
Müderisler oğur anı beyânı geşt-i kenzu'llah

Son (332b) : Sırr-ı ekberdir ezelden bilmiş ol kim evliyâ
'Akl irişmez kudretine söyledir ol mermeri

Son iki şiir hariç tek kalemden çıkmış ve okunaklı bir yazıyla yazılmış olan eserde, istisnaları olmakla birlikte umumiyetle Alevilik ve Bektaşilikle ilgili şiirler bulunmaktadır. Toplam 452 adet manzumenin kayıtlı olduğu mecmuadaki şiirlerden 8 tanesinin kime ait olduğu belli değildir. Geriye kalan 443 manzume 99 farklı şaire aittir. Bu şairler içinde en fazla Sıdkî (92 Şiir), Vehbî (35), Virânî/Vîrân Abdal (34), Nesîmî (30), Kâmil (19), Hatâyî (13), Pir Sultan Abdal'ın (12) şiirleri bulunmaktadır. Oldukça hacimli ve düzenli olan, içinde ilginç manzumelerin bulunduğu bu mecmuanın burada ayrıntılı tanıtılıp incelenmesi mümkün değildir. Aynı çalışmalara konu olacak hacimde ve önemde bir eserdir.

2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı, Nu: OE_Yz_1749/9, vr. 8a-9a (Kısaltması: OE).

Bu yazmanın özellikleri şu şekildedir: Ciltsiz, 220x150-170x110 mm. ölçülerinde, toplam 20 varak (Velâyet-nâme 8a-9a arasında), âharlı sarı renkli kâğıt, 19 satır, rik'a yazı. Yazmanın derleyicisi ve derlenme tarihi/müstensihi ve istinsah tarihi kayıtlı değildir.

Baş (1b) : Fazîlet-nâme Hazret-i Şâh-ı Velâyetin Himmetiyle H'âceniñ Şekli ve Şüreti Kelbe Nesh Olduğı Beyânındadır.

Be-nâm-ı Kâdir ü Hayy-ı Kadîm ü Ferd ü Bî-Hemta

Semî' [ü] Şâni' ü Mevcüd-ı 'Âlem Hâlık-ı Yektâ

Son (20a, der-kenâr): Goft Mervân Ey Ebû Sa'îd-i Hudrî Kad Terike Mâ Ta'lem

Goftem V'ellezî Nefsî Bi-Yedihi Lâ-Te'tüne Bi-Ĥayrin Mimmâ a'lem

Bir mecmua olan bu yazmada çeşitli risaleler ve manzumeler bir araya getirilmiştir. Yazmadaki eserler şunlardır: 1. Fazîlet-nâme, 1b-3a. 2. Şeyhoğlı, *Beyân-ı Menkabe-i Penc-Keştî (Kerâmât-ı Şâh-ı Velâyet)*, 3a-5b. 3. *Beyân-ı Hilâfet-i Ebûbekir Radîya'llâhu 'Anh*, 6a-6b. 4. *Mühr-i Hacer-i Hazret-i İmâm 'Alî Kerrema'llâhu Vechehu*, 6b. 5. *Beyân-ı Mühr-i Hazret-i İmâm Hasan Radîya'llâhu 'Anh*, 7a. 6. *Beyân-ı Mühr-i Hazret-i İmâm Hüseyin Radîya'llâhu 'Anh*, 7a. 7. *Beyân-ı Mühr-i Hazret-i İmâm Zeynelâbidîn Radîya'llâhu 'Anh*, 7a-7b. 8. *Beyân-ı Mühr-i Hazret-i İmâm Muḥammed Bâkır Radîya'llâhu 'Anh*, 7b-8a. 9. *Fazîlet-i Hazret-i Şâh-ı Merdân 'Aleyhi's-selâm Terceme-i Sırr-ı 'Alî Naẓm-ı Seyyid Nesimî Qaddesa'llâhu Sırrahu*, 8a-9a. 10. *Guft-i Naẓm-ı Seḥer Abdal, Kaşîde-i Helvâ vü Nân*, 9a-12b. 11. *Fazîlet-nâme-i Şâh-ı Velâyet Tabîb-i Hâzık-ı Başra'dan Hazret-i İmâma...*, 13a-13b. 12. Rivâyet ve Naķiller, 14a. 13. *Maṭlab fî-Ĥikâyeti'l-İmâm Ḥasan*, 14b-15b. 14. Muḫtelif Manẓûmeler, 16a. 15. *Risâle-i Mişrî Hâzâ Beyânı aḥvâl-i Haşr ve Emr-i Ma'âd*, 16b-17b. 16. *Hâzâ Risâle-i Redd-i Hulûl ve İttiḥâd-ı Bî-Hâl*, 18a-19a. 17. *Ez-Bâm-ı Kaşr Fütâden-i Yezîd-i Pelîd ve Cân Ber-Cehennem Süpürden*, 19b-20a. 18. *Ez-Naķl Min Kitâb-ı Maḫṭel-i Hüseyin Li'l-Lâmi'î*, 20a⁷.

Bu nüshada zaman zaman kırmızı mürekkeple çıkmalar, açıklama ve düzeltmeler bulunmaktadır. Bu da nüshanın sonradan birisi tarafından kontrol ve tashih edildiğini göstermektedir. Bu nüshanın vezin ve bağlam gibi hususlar dikkate alındığında, diğerine nispetle bir derece daha düzgün olduğu söylenebilir.

Belirtilen iki yazma nüsha arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte, bunlar eserin genel anlamda yapı ve anlamını etkileyecek çapta değildir. Nüshalar arasındaki beyit sayısı ve sırası aynıdır. Çalışmanın metin kısmında nüshalar arasındaki farklar da gösterilmiştir. Ancak farklılardan vez-

7 Yazmada bulunan eserlerden "Beyân-ı Menkabe-i Penc Keştî" ve "Kaşîde-i Helvâ vü Nân" Fatma Sabiha Kutlar tarafından yayınlanmıştır. Bk. Kutlar, 2010; Kutlar, 2011.

ne ve anlama hiç uygun olmayanlar dipnotta gösterilmemiştir.

Velâyet-nâme'nin Şekil ve Muhtevasına Dair

Söz konusu *Velâyet-nâme*, kaside nazım şekline uygun olarak söylenmiştir. Kafiye örgüsü aa-xa-xa-... biçimindedir. Tamamı 36 beyitten oluşan manzumenin planı genel itibarıyla şu şekildedir:

Giriş	1-3. beyitler
Olay/Hikâye	4-26. beyitler
On İki İmam Methiyesi	27-33. beyitler
Dua	34-36. beyitler

Tabii ki bu manzume divan şiirindeki klasik kasidelerden biraz farklıdır. Maksud bölümünde, divan edebiyatında daha çok mesnevi ile işlenen bir olayın akışı görülmektedir. Fakat netice itibarıyla kafiye yapısı ve birden fazla bölümden meydana gelmesi göz önünde tutulursa nazım şekline kaside demekten başka yol görünmemektedir. Diğer taraftan manzumeyi bir tasavvuf edebiyatı mahsulü sayıp nazım şeklini nefes kabul etmek de mümkündür.

Eser aruzun remel bahrinin *fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilün* kalıbına uygun olarak yazılmıştır. Bununla birlikte müellifin vezni çok önemsemediği, zaman zaman vezinde hata ve kusurların olduğu görülmektedir. Bunlar metin üzerinde gösterilmiş, küçük müdahalelerle düzeltilebilenler düzeltilmiştir. Manzumede, yalnız elif harfiyle kafiye yapılmıştır. Buna divan şiirinde mücerred kafiye, günümüzde ise yarım/tam kafiye denilmektedir. Hudâ-ibtidâ-bana-pîşvâ-sana... gibi.

Muhtevasına bakıldığında, manzumenin asıl konusunun Hz. Ali övgüsü olduğu görülmektedir. Ancak bu övgünün klasik İslami çizgiden biraz farklı olduğu, Alevî-Bektaşî bakış açısını taşıdığı söylenebilir. Hz. Ali'nin büyüklüğü ve önemi, hayali bir şekilde, Cebrail'in ağzından ve mübalağa edilerek anlatılmaktadır. Yine metinde, Cebrail'in kanadının çocuk Hz. Ali'nin öfkeli bir bakışıyla yanması ve Cebrail'in altı bin yıl hasta ve yaralı olarak denizde kalması, sonra yine çocuk Hz. Ali'nin merhametli bir bakışıyla iyileşip kanadının çıkması gibi masalımsı, fantastik öğeler de bulunmaktadır. Ayrıca klasik İslami sünni inanışına göre diğer varlıklardan evvel nur-ı Muhammedî'nin yaratıldığı inancı bu eserde diğer varlıklardan önce Hz. Ali'nin yaratıldığı şekline getirilmiştir.

Manzumeye, başarılı olmak için her işe besmeleyle başlamak gerektiğini söyleyerek giren şair, ardından sözüne Allah'a hamt ve sırlar kaynağı, delil ve öncü dediği Hz. Muhammed ile Hz. Ali'yi överek devam eder. Sonrasında okuyucu/dinleyiciye, can kulağını tut ki bu velâyet-nâmede

sana Şah'ın sırrını açıklayayım diyerek konuya giriş yapar. Metinde 4. beyitten itibaren olay akışı başlamaktadır. Hikâyenin özeti şudur: Bir gün Hz. Peygamber ashabıyla mescitte oturmaktadır. Cibril-i Emîn yani Cebrail de orada hazır olmuştur. Ansızın kapının açılarak omuzunda Hz. Ali olduğu hâlde Selman'ın içeriye girdiğini görürler. Cebrail bunları görünce hemen yerinden kalkar ve “ey Allah'ın arslanı hoş geldin” der. Onun kalktığını gören Hz. Muhammed ve arkadaşları da ayağa kalkarlar. Hz. Ali'yle Selman geçip bir yere oturduktan sonra Cebrail de yerine oturur. Bunun üzerine arkadaşları Hz. Peygamber'e, bunca yaran u sahabe geldi hiç aldırış etmedin, bunlara saygı göstermenin sebebi nedir, diye sorarlar. Cebrail, sözümü dinlerseniz bunun sebebini beyan edeyim diyerek söze başlar. Devamında şunları anlatır: İnsan, âlem, gece, gündüz hiç bir şey yokken o zamanda Allah beni yarattı. O Celîl olan Allah, bir deniz yaratarak ey Cebrail, bu deryada seyret dedi. Bu denizde seyrederken bir oğlan gördüm. Ona, Hak Teâlâ (henüz) âlemde hiçbir şeyi yaratmadı, ey oğlan sen nasıl/ne zaman vücuda geldin, dedim. O ise bana ansızın öfkeyle öyle bir bakış attı ki birdenbire ateş düşüp kanadım yanmağa başladı. Ey Resul, kanadım yandığından o deryada altı bin yıl hasta ve yaralı olarak kaldım. Ansızın Cenab-ı Hak'tan bir ses geldi. Ey Cebrail, o oğlanın katına varasın, senin bu derdine deva sonunda yine o oğlandan olacaktır, dedi. O zaman vardım selam verdim, yalvardım. O da bana merhametle bir baktı ben şifa buldum. Kanadım yeniden çıkıp vücudum yeşerdiğinden hemen o vakit hava yüzüne kalkıp safa buldum. İşte o zaman derya yüzünde bana cefa eden, Selman'ın omuzundaki bu oğlandır. Ey Allah'ın elçisi, eğer şimdi ona hürmet etmezsem bana öfkelenmesinden ve bu yeryüzünde tutulup kalmaktan korkarım. Cebrail'den bu sözü işitenler, doğru söyledi, müminlerin emiri, Allah'ın arslanıdır dediler.

Metindeki olay örgüsü burada son bulmaktadır. Şair sonrasında eğer (Hz. Muhammed) Mustafa'nın şehrine yol bulmak istiyorsan can u gönülden onun evlatlarına doğrulukla uy diyerek okuyucuya nasihat etmekte ve ardından on iki imamın övgüsüne geçmektedir. Metinde sırasıyla; Hz. Hasan, Hüseyin, Zeynelâbidîn, Muhammed Bâkır, Cafer-i Sâdık, Musa Kâzım, Ali Musa'r-Rıza, Taki ve Naki, Askerî ve Mehdi'den bahsedilmekte ve bu zatlar övülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere sondan dördüncü beyitte mahlasını söyleyen şair, son üç beyitte de günahlarının çokluğundan yakıp dua etmektedir.

Velâyet-nâme'nin Fazîlet-nâme'yle Alakası

Hem konusunun benzer oluşu hem de bir nüshadaki başlıktan dolayı bu eser Yemînî'nin *Fazîlet-nâme*'sini hatıra getirmektedir. Bu bakımdan adigeçen eserle Nesîmî'nin eserini karşılaştırmak da faydalı olacaktır. Ön-

celikle Nesîmî tarafından yazılan eserin gerçek adının *Fazîlet* ya da *Fazîlet-nâme* olmayıp *Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet* olduğu muhakkaktır. Çünkü *Velâyet-nâme*'nin adı metnin daha 3. beytinde şair tarafından şu şekilde belirtilmektedir:

Can kulağın tut ki Şâh'ın sırrını şerh eyleyem

Bu *Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet*'de saña

Bu beyte göre ilgili manzumenin tam adı Şâh-ı velâyet yani Hz. Ali Velâyet-nâmesi'dir. Her ne kadar eserin iki yazma nüshasından biri "Fazîlet-i Hâzret-i Şâh-ı Merdân 'Aleyhi's-Selâm Terceme-i Sırr-ı 'Alî Nazm-ı Seyyid Nesîmî Kâdessa'llâhu Sırrahu" başlığını taşımakta ise de şiir başlıklarının eski Türk edebiyatı metinlerinde çok güvenilir bölümler olmadığı, bu başlıkların sonradan müstensih yahut okuyucular tarafından da konulmuş olabileceği unutulmamalıdır. Çünkü ortada şairin koyduğu muhakkak olan isimlendirme bulunmaktadır.

Adı geçen bu iki esere şekil açısından bakıldığında öncelikle *Velâyet-nâme*'nin kaside, *Fazîlet-nâme*'nin ise mesnevi nazım şekliyle yazıldığı görülmektedir. Ancak *Fazîlet-nâme*'nin içinde sık sık kasidelere de yer verilmiştir. *Velâyet-nâme* aruzun remel bahrinin *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* kalıbıyla yazılırken, *Fazîlet-nâme* temelde hezec bahrinin *mefâ'ilün/mefâ'ilün/fe'ülün* kalıbı ile yazılmıştır. İki yazma nüshası bilinen *Velâyet-nâme* 36 beyitlik küçük bir eserken, *Fazîlet-nâme* 7408 beyitten meydana gelen oldukça hacimli, pek çok yazma nüshası olan, çok okunup yayılmış bir kitaptır (Tepeli, 1994). Bu şekli farklılıkların ötesinde muhteva açısından karşılaştırıldığında *Velâyet-nâme* ile *Fazîlet-nâme* arasında benzerlikler bulunduğu rahatça anlaşılmaktadır. Sonuçta her iki eser de Hz. Ali'nin veliliğini, faziletlerini işlemektedir. *Fazîlet-nâme*; Şeyh Rükneddin tarafından yazılmış, Farsça mensur bir eserden yararlanılarak 1519 yılında Yemînî tarafından yazılmış bir eserdir. *Fazîlet* adı verilen 19 bölümden meydana gelmiştir. Eserde temel olarak Hz. Ali'nin hayatı ve menkıbeleri işlenmekle birlikte, sık sık Hz. Muhammed, Ehl-i Beyt ve On İki İmam sevgisinin de dile getirildiği ve okuyucuya öğüt verildiği görülmektedir. Şair, eserinde açıkça belirtmese de muhtemelen Bektaşilik tarikatına mensuptur (Tepeli, 1994: 2-12). Eserde Hz. Ali'yle ilgili çok farklı olaylar anlatılmaktadır. Bunlardan biri de 4. *Fazîlet*'te anlatılan "Cebraîl'in Ahvalî" hakkındaki rivayettir. İşte *Fazîlet-nâme*'nin *Velâyet-nâme* ile asıl benzeşen kısmı burasıdır. Bu bölüm, *Velâyet-nâme* ile özellikle kurgu açısından benzerdir. Tıpkı *Velâyet-nâme*'de olduğu gibi olay Hz. Peygamber, özellikle de Hz. Ali ve Cebraîl arasında geçmektedir. Eserin ilgili bölümünü şöyle özetlemek mümkündür: Hz. Peygamber bir gün Medine'de ashabıyla otururken meclise vahiy için Cebraîl gelir ve habercilik vazifesini yapar.

Bir süre sonra meclise Hz. Ali giriverir. Normalde ashaba arkasını dönen Cebrail, Hz. Ali'yi görünce hemen ayağa kalkar ve ona doğru ilerler. Ona çok tazim ve hürmet eder. Bu duruma şaşırان Hz. Muhammed, Cebrail'e bu davranışının hikmetini sorar. Bunun üzerine "Ali'dür bil bana üstâd-ı evvel" diyerek söze başlayan ve kişinin üstadına hürmet etmesi gerektiğini ifade eden Cebrail, başından geçen bir olayı şöyle anlatır: Hak beni yarattığında daha diğer varlıklar yaratılmamıştı. Benden önce birkaç melek yaratmışsa da Allah onlara "Ben kimim, siz kimsiniz?" diye sorduğunda onlar "Ben benim, sen sensin." dedikleri için Allah onları yok etti. Sonra Allah beni yarattı. Bana da vahiy edip ben kimim diye sordu? Ben de o anda âciz kaldım, şaşkın ve hayran bir hâlde kalıp cevap veremedim. Bunun üzerine Allah bana uçmamı emretti. Otuz bin yıl uçup bayıldım. Tam düşeceğim zaman Hakk'a sığındım, kuvvet istedim. Yine otuz bin yıl daha uçtum. Hep hava idi, yerler yok idi, hiçbir varlığa rastlamadım. Gücüm iyice tükendi, Alah'a yalvarmaya başladım. Tam bu sırada gökyüzünde boşlukta bir kubbe gördüm. Kapısı olmayan bu yuvarlak kubbenin içinde ne olduğunu merak ettim. Bunun için Allah'a yalvardım. Birden bire kubbede bir kapı açıldı, ben de eşiğine konup içeriye baktığımda içeride nurdan bir kandil asılı olduğunu gördüm. Bu nurun yarısı yeşil, yarısı ak idi. Ben hayretle bunun nasıl olduğunu anlamaya çalışırken birden kandilden bir ses geldi: Ey Cebrail, niçin hayran olursun, bu yeşil nur ahir zaman peygamberi Hz. Muhammed'in nurudur. Ben de onun amcasının oğlu Ali'yim, ak nur da benim nurumdur, dedi. Sonra şöyle devam etti: Şimdi yürü menziline var, seni yaratanı bil gafil olma. Hak sana yine ben kimim sen kimsin diye sorduğunda; sen Râzık, Hallâk ve Kâdir'sin, ben zayıf kulum. Sen ulu padişahsın, ben eksikli kulum de. Haydar bana bunu öğrettikten sonra hemen uçtum Hakk'ın huzuruna geldim. Allah yine bana "Ben kimim sen kimsin?" diye sordu. Ben de "Sen Hâlık'sın ben mahlûkum, sen sultansın ben eksikli kulum." diye cevap verdim. Bunun üzerine Allah "Güzel ve doğru söyledin, muhakkak sen bir mürşide erişmişsin." dedi. Beni vahye emin edip bütün peygamberlere elçi yaptı. Onun için benim ezelde mürşidim ve üstadım nur-ı Ali'dir. Bu yüzden ona hürmet ve tazim ettim. Cebrail bunu söyledikten sonra uçup gider. Ardından Hz. Peygamber ashabına Cebrail'den dinlediklerini nakledip Hz. Ali'nin önemine dair sözler söyler. *Fazîlet-nâme*'nin ilgili bölümü nübüvvet, velayet, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin övgüsü konularında devam edip gitmektedir. (Tepeli, 1994: 220-227).

Sonuç itibarıyla *Fazîlet-nâme* ile *Velâyet-nâme* arasında şekli bazı farklılıklar olsa da kurgu ve umumi anlamda içerik bakımından benzerlikler olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda görüldüğü gibi iki hikâye de kurgu açısından aynıdır. Yalnız Cebrail'in Hz. Ali'ye tazim sebebi iki hikâyede

birbirinden farklı değerlendirilmiş; *Fazîlet-nâme*'de sevgi, *Velâyet-nâme*'de korku duygusu kullanılmıştır. *Fazîlet-nâme*'de diğer varlıklar yaratılmadan önce nûr-ı Muhammedî ve nûr-ı Ali'nin birlikte yaratılmış olduğu ifade edilirken, *Velâyet-nâme*'de nûr-ı Muhammedî'den hiç söz edilmemiş, çocuk Hz. Ali diğer varlıklardan daha önce yaratılmış gibi gösterilmiştir. *Fazîlet-nâme*'de olayın daha ayrıntılı, dil ve üslup açısından daha düzgün bir şekilde anlatıldığını da belirtmekte fayda vardır. Bir başka açıdan *Velâyet-nâme*, *Fazîlet-nâme*'nin biraz özeti gibi de görünmektedir. Ancak *Velâyet-nâme*'nin telif tarihi belli olmadığından hangisinin hangisinden etkilendiği konusunda çok net bir şey söylemek mümkün değilse de, *Fazîlet-nâme*'nin 1519'da yazılmış, çok yaygın, çok sevilip okunmuş, dil ve üslup itibarıyla çok daha düzgün bir eser olması, *Velâyet-nâme*'nin belki de XVII. asırda Kul Nesimî tarafından *Fazîlet-nâme*'den ilhamla, onun etkisiyle yazılmış bir eser olabileceğini akla getirmektedir.

Diğer Manzumeler

Yukarıda bahsedilen *Velâyet-nâme*'nin de içinde bulunduğu B nüshasında 99 farklı şaire ait 452 adet manzume bulunmaktadır. Nesimî mecmuada en fazla şiiri olan şairlerden biridir. Mecmuada Nesimî mahlaslı 30 manzume bulunmaktadır. Bu 30 manzumeden 23'ü daha önceden Cahit Öztelli ve Hüseyin Ayan tarafından neşredilmiştir. Geriye kalan 7 manzumeden 2'si de, bazı farklılıklar olsa da yakın zamanlarda Filiz Kalyon (2015: 786) ve Ahmet Tanyıldız (2019: 166) tarafından, bir manzume de Qahramanov (1973: II/587, III/156) ve Sadîq (2008: 165) tarafından Arap harfli olarak neşredilmiştir. Mecmuadaki 4 manzume ise bildiğimiz kadarıyla bugüne kadar hiç neşredilmemiştir ve *Velâyet-nâme* gibi ilk defa tarafımızca yayımlanmaktadır. Bu manzumelerin şekil ve muhteva özelliklerinden biraz bahsetmekte fayda vardır.

Tarafımızca yayımlanan 5 manzumeden ilk ikisi murabba nazım şekline uymaktadır. Diğer üç manzume ise gazel şekline uygundur. Murabbalardan birincisi 16 bentten oluşmaktadır ve aruzun *fâ'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlün* kalıbıyla söylenmiştir. İkinci murabba ise 11 bentten oluşmaktadır ve *fâ'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlün* aruz kalıbına uymaktadır. Her iki manzumede de vezin sorunları bulunduğu, hatta bazı mısraların vezne hiç uymadığı görülmektedir. Gazellerin üçü de yine *fâ'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlün* kalıbıyla söylenmiştir. Gazeller sırasıyla 6, 5 ve 19 beyitten müteşekkildir.

Murabbalardan ilki mütekerrir olup “Yâ ‘Alî yâ ‘Alî yâ ‘Alî yâ ‘Alî” dizesi her bent sonunda tekrarlanmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere bu manzume esas olarak Hz. Ali övgüsü üzerinedir. Bununla birlikte 12.

bentten itibaren on iki imamdan Hz. Hasan, Hüseyin, Bakır, Kâzım, Taki, Naki, Rıza, Mehdî ve Askerî'nin adları da geçmekte ve övgüleri yapılmaktadır. 15. bentte mahlasını söyleyen şair, en son bentte ise Hz. Ali sevgisini ifrata varır bir şekilde ifade ederek sözünü bitirmektedir.

İkinci murabba da mütekerrir olup “Şâh-ı merdân şîr-i Yezdân pişvâsın yâ ‘Alî” dizesi her bent sonunda tekrarlanmaktadır. Metinde umumiyetle Hz. Muhammed’le ilişkilendirilerek Hz. Ali övülmektedir. Nesîmî mahlası 11. ve son beyitte geçmektedir.

Üçüncü manzume mecmuada “Destûr” başlığıyla yazılmıştır. Gazel şeklinde kafiyelenen manzume, toplam 6 beyitten oluşmaktadır. Metinde Hz. Muhammed ve Hz. Ali’yle başlanıp sırasıyla Hz. Hasan, Hüseyin, Zeyne’l-âbidîn, Muhammed Bâkır, Ca’fer-i Sâdık, Musa-i Kâzım, Hasânü’l-Askerî ve Mehdî isimleri geçmekte ve çeşitli yönleriyle bu insanlar övülmektedir. Şairin mahlası 6. beyitte anılmıştır.

Dördüncü manzume de yine aynı başlıkla yazılmıştır. Gazel şeklindeki manzumede ilahî aşk, bu aşkın verdiği sarhoşluk gibi tasavvufi konulardan bahsedilmektedir. 5. ve son beyitte Nesîmî mahlası geçmektedir.

Çalışmamızda yayınlanan beşinci ve son mazume de yine “Destûr” başlığıyla yazılmıştır. Gazel şeklindeki manzumede “-sın yâ Hüseyin İbn-i ‘Alî” ifadesi redif olarak her beyit sonunda tekrar edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere şiirde Hz. Hüseyin çeşitli yönleriyle methedilmektedir. 10. beyitten itibaren söz Hz. Hüseyin’in Kerbela şehidi olması konusuna getirilmekte, 13. beyitten itibaren de on iki imamın isimleri anılıp övgüleri yapılmaktadır. Şairin mahlası 19. ve son beyitte geçmektedir.

Sonuç

Türk edebiyatının en ünlü isimlerinden olan Nesîmî’nin hayatı gibi şiirleri de kısmen karmaşık ve tartışmalıdır. Çünkü Nesîmî’den sonra yaşayan ve onu taklit ve takip eden bazı şairler, aynı mahlasla ve benzer çizgide şiirler söylemişler, bu da şiirlerin ve sahiplerinin karışmasına sebep olmuştur. Bu noktada Seyyid Nesîmî ile en çok karıştırılan şair Kul Nesîmî’dir. Kimi araştırmacıların Seyyid Nesîmî’ye ait olduğunu söylediği şiirler, bazı araştırmacılar tarafından Kul Nesîmî’ye izafe edilmiştir. Bu şiirleri ayırmada yüzde yüz kesin bir ölçütün olduğunu söylemek de zordur. Hâlâ Nesîmî mahlaslı bilinmeyen şiirlerin çıkması bu konudaki araştırmaların ve tartışmaların devam edeceğini göstermektedir.

Bu makalede de, bildiğimiz kadarıyla daha önce Latin harfli metni yayımlanmamış Nesîmî mahlaslı 36 beyitlik *Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet* isimli bir mesnevi ile ikisi murabba, üçü gazel şeklinde beş farklı manzume ilgililerin dikkatine sunulmuştur. Hem kısmen *Fazîlet-nâme*’ye benzeyen

Velâyet-nâme, hem de diğer manzumeler genel olarak değerlendirildiğinde, bunlarda Hz. Ali sevgisinin ağırlıklı olarak işlendiği ve Alevî-Bektaşî şiir geleneğinin ve fikrî anlayışının izlerinin olduğu görülmektedir.

Hem Nesîmî mahlasını taşıyan bilinmeyen bir eser ve şiirler olması hem Hz. Ali hakkında yazılmış bilinmeyen bir velâyet-nâme olması bakımından bize göre ilginç ve önemli olan bu manzumeleri ilgililerin dikkatine arz ediyoruz.

[B 58a; OE 8a]

**FAZİLET-İ HAZRET-İ ŞAH-I MERDÂN ‘ALEYHİ’S-SELÂM
TERCEME-İ SIRR-I ‘ALÎ NAZM-I SEYYİD NESİMÎ KADESA’
LLÂHU SIRRAHU⁸**

[fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün]

1 Ger dilerseñ feth [u] nuşret vire ol Bārī Hüdā
Evvel Allah adını her işde eyle ibtidā⁹

2 Hâm-d-i Hâk’dan sonra nūr-ı Muştafâ medh-i ‘Alî
Ma‘den-i esrârdur bunlar delîl ü pîşvâ

3 Can kulağın tut ki Şâh’ın sırrını şerh eyleyem
Bu *Velâyet-nâme-i Şâh-ı Velâyet*’de saña

4 Bir gün oturmuş-ıdı mescidde ol fahr-i rüsül¹⁰
[Şehr-i ‘ilm] ü evvel-i sultân-ı dîn bedrî’ d-dücâ

5 Ol gün anda hâzır olmuş-ıdı Cibrîl-i Emîn¹¹
Hazret-i Rabbü’l-‘alâdan dañı kılmışdı edâ

6 Açıluban mescidün çapusu cümle gördiler
Nâ-gehân Selmân omuzında ‘Aliyyü’l-Murtażâ

[B 58b]

⁸ Başlık: NEFES-İ SEYYİD NESİMÎ B.

⁹ Allah: - B.

¹⁰ Rüsül: resül B. / “Şehr-i ‘ilm” yerinde B’de “behr-i ‘ilmem”, OE’de “Behrîn-i ‘âlem” olmakla birlikte, bu ifadeler metne hem vezin hem de anlam itibarıyla uygun değildir. İfadenin müstensihler tarafından yanlış yazılmış olması muhtemeldir.

¹¹ Mısra OE’de “Ol anda hâzır oturmuş-ıdı geldi Cibrîl-i Emîn” şeklindedir.

- 7 Cebra'îl bunları gördi tûrdı yirinden o dem¹²
Didi hoş geldüñ eyâ şîr-i Hüdâ hayru'l-verâ
- 8 Anı gördi Muştafâ hem tûrdı yirinden hemân
Cümle aşhâb-ile yârân tûrdılar başdan başa
- 9 Şâh'la Selman geçüp bir yirde kıldılar karar
Cebra'îl andan oturdı yirine ey bâ-şafâ

[OE 8b]

- 10 Didiler cümle şahâbe ey Resûl-i pâk-dîn¹³
Gönlümüzden her ne kim geçdi bize kıl rüşenâ
- 11 Bunca yârân u şahâbe geldiler hiç tınmaduñ¹⁴
Bunlara ta'zîm kıılmağa sebep nedür n'ola¹⁵
- 12 Cebra'îl didi ki diñle sözüm ey şâh-ı cihân¹⁶
Eyleyem ta'trîr bu sırruñ beyânın ben saña
- 13 'Âlem ü 'âdem dañı yoğ-ıdı bu leyl ü nehâr
Hağ beni yaratdı ol dem ey Resûl-i kibriyâ¹⁷
- 14 Bir deñiz yaratdı şun'ından hemân dem ol Celîl¹⁸
Didi kim yâ Cebra'îl seyr eyle deryâdan yaña

[B 59a]

12 o dem: hemân B.

13 Didiler: Didiler ki B; şahâbe: aşhâb B.

14 OE'de "tınmaduñ" kelimesinin üzerine kırmızı mürekkeple bir işaret konulmuş ve mısra başına da yine kırmızı mürekkeple "kalkmadun" kelimesi yazılmıştır.

15 kılmağa sebep nedür nola: kılmağdan sebep neydi buña OE.

16 Bu mısradaki "ki" yazmalarda "kim" şeklindedir. Vezinden dolayı "ki" olarak okunmuştur.

17 "beni" OE'de normal mısradaki "meni" olarak yazılmış, sonradan kelimenin üzerine kırmızı renkli bir işaret konulmuş ve mısradan sonra yine kırmızı mürekkeple "beni" yazılmıştır.

18 dem: - B. / deryâdan yaña: deryâda başa B.

- 15 Seyr iderdüm dā'imā deryāda ey ḥayru'l-verā¹⁹
Gördüm ol deryāda bir oğlan didüm kim ben aña
- 16 Hāḳ Te'ālā virmedi 'ālemde bir şey'e vücūd
Sen kaçan geldüñ vücūda söyle ey oğlan baña
- 17 Nā-gehān bir kez naẓar kıldı baña ol hıṣm-ıla
Ol zamān od tutuşup yandı ḳanadum bā-cefā²⁰
- 18 Çün ḳanadum yandı ol deryā yüzinde yā Resūl
Altı biñ yıl ḳaldum ol deryā yüzinde mübtelā²¹
- 19 Haste vü mecrūh olup deryāda ḳaldum nice yıl
Hāzret-i Rabbü'l-'alādan nā-gehān geldi nidā
- 20 Didi ol oğlan ḳatına varasın yā Cebra'il
Āḥir andan olısdur işbu derdine devā²²
- 21 Ol zamān vardum niyāz itdüm tazarru' eyledüm²³
Merḫametle bir naẓar kıldı baña buldum şifā
- [B 59b]
- 22 Çün ḳanadum bitdi ol demde vücūdumda hemān²⁴
Ḳalkūban ol dem hevā yüzine buldum ben şafā
- 23 Ol bu oğlandur ki binmiş omuzına yā Resūl²⁵
Ol zamān deryā yüzinde baña ḳılmışdı cefā

19 ḥayru'l-verā: kân-ı kerem B

20 yandı ḳanadum bā-cefā: ḳanadum yanmağa B.

21 deryā yüzinde: deryāda oldum B.

22 derdine: derdime B.

23 niyāz itdüm: selām virdüm B. / İkinci mısra OE'de şu şekildedir: Bir naẓar kıldı ol oğlan buldum ol demde şifā.

24 ol demde vücūdumda: sebz oldı vücūdum pes B. / buldum ben şafā: oldum bā-rehā OE.

25 binmiş omuzına yā Resūl: Selmān'ıñ omuzundadır B. / ḳılmışdı: ḳılmışdur B.

- 24 Yâ Resûla'llah eger ta'zîm kılmayam bu dem²⁶
Bir ğazab kıla kalam bu yir yüzinde mübtelâ
- 25 Cebra'il'den çünkü bu sözi işitdi bilmeyen²⁷
Didiler şaddak emîrû'l-mü'minin şîr-i Hüdâ
- 26 Cümle mü'minler bu mu'cizden hemân dem oldu şâd²⁸
Müşrik ü ehl-i nifâk inkâr idüp kaldı taña
- 27 Ger dilerseñ Muştafâ'nuñ şehrine yol bulasın
Cân u dilden Murtażâ'nuñ âline kıl iktidâ²⁹

[OE 9a]

- 28 Ol Hâsan sultân-ı şübbân ehl-i cennetdür yaqîn³⁰
Hem imâm-ı muĳtedâdur Şah Hüseyn-i Kerbelâ
- 29 Pişvâ-yı ehl-i dîndür Şâh Zeyne'l-'âbidîn
Hem Muĳammed Bâkır ol sultân-ı dîn bedrû'd-dücâ³¹

[B 60a]

- 30 Ca'fer-i Şâdık'dan iste her ne maĳşûduñ ki var
Müsi-i Kâzım daĳı hem Şâh 'Alî Müsi Rızâ
- 31 Ol Taĳıyy-i müttakî sultân-ı dîn Şâh-ı Naĳî³²
'Askerî'dür ol imâm u 'ârif-i ĳayru'l-verâ
- 32 Naĳd-i şâh-ı evliyâdur ĳ'âce-i ins ü melek
Mehdi-i şâĳib-zamândur ol emîr ü pişvâ³³

26 B'de "bu" kelimesinden önce "ben" varsa da vezin ve anlamca gereksizdir; dem: gün OE.

27 çünkü bu sözi işitdi: işitdiler bu sözi B. / şaddak: şıdk-ı B.

28 hemân dem: sevindi B. / ehl-i nifâk: Mervân olan OE; kaldı taña: kıldı şaņa B.

29 Murtażâ'nuñ âline kıl: âline şıdk-ıla eyle B.

30 şübbân ehl-i cennetdür: şâh-ı cennetden B. Sadece OE'de olan "şübbân" kelimesi burada da "şebât" şeklinde yazılmıştır. / Hem: o B.

31 dîn: - OE.

32 Taĳıyy-i: Taĳî vü B. /imâm u: imâm-ı B.

33 emîr ü: emîr-i B.

33 Cān u dilden ey **Nesīmī** söyle medħin bunlaruñ
Çün saña Hāķ'dan ħiṭāb oldı delīl-i *innemā*³⁴

34 Cürmümüz çoķdur ħuzūruñda eyā şāħ-ı kerem
Bendenüñ işi ħatādur dā'imā şāħuñ 'aṭā³⁵

35 Kıblegāħıdur cemālün cümle ħācāt ehlinün
Ma'den-i luṭf u keremdür menba'-ı cūd u şeḫā³⁶

36 Āstān-ı ħazretün den yā emīre'l-mü'minīn
Cümle ħācāt ehlinün ħācetlerin eyle revā

[B 60b]

Temmet.

34 Çün: Kim OE; “innemā”nın bir ayetten alınmış olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu ayetin hangisi olduğunu kesin söylemek biraz zordur. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de bu ayet pek çok kez geçmektedir. Bu ifadeyle başlayan en bilinen ayet Yasin suresinde geçen “İnnemâ emruhu izâ erâde şey'en...” diye başlayan ayettir. Kur'ân, 36/82. Diğer ayetler için bk. Yılmaz, 2013: 299-302. OE'de bu beytin başına “mu'ahhar”, en son beytin yanına da “muḳaddem” yazılmak suretiyle beyitlerin yer değiştirmesi gerektiğine işaret edilmişse de metnin bağlamı ve planı göz önüne alındığında buna gerek olmadığı anlaşılmaktadır.

35 ħatādur dā'imā: günāh itmek-durur OE.

36 luṭf u keremdür: dürr-i kerāmet OE.

DİĞER ŞİİRLER³⁷

1³⁸

- 1 *[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]*
Yā ‘Alī yā Şāh Sulţān-ı Velī
Dimişüz ‘ıŝkuŋ belāsına belī
Yüz urup dergāha açdık [biz] eli
Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī*³⁹
- 2 Yoluna cān virmeyen ādem degül
‘İŝkuŋ ile geçmeyen dem dem degül
Bir nefes sensüz göñül hurrem degül
[Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*⁴⁰
- 3 Cümle cānlar cānınuŋ cānānısın
Hāğ-şıfat serverlerüŋ sultānısın
Dermend üftādeler dermānısın
[Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*
- 4 Luţfuŋ ile buldı bu ‘ālem hayāt
Kāhruŋ öñünde kāmı bī-şebāt
Āsitānuŋdur kāmı ğamdan necāt
[Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*
- 5 Nuţk-ı ‘ālem genc-i ‘ālemdür ŧapuŋ
‘Alleme’l-esmāda ‘ālemdür ŧapuŋ
Ne diyem Şāh İsm-i A ‘zam’dur ŧapuŋ
[Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*

37 Bu şiirlerde sık sık vezin sorunlarına rastlanmaktadır. Vezni bozuk, eksik ya da hatalı olan mısralarda tek tek dipnot düşmek yerine, vezni bozuk olan mısranın sonuna yıldız (*) işaretinin konulması uygun görülmüştür.

38 B 7b-9b.

39 Mısra şöyle olsa vezin düzelirdi: “Yā ‘Aliyy ü yā ‘Aliyy ü yā ‘Alī”

40 Bent sonlarında tekrar edilen 4. mısra, ilk bentten sonraki bentlerde yazılmamış, buraya sadece “eyzan” ifadesi yazılmıştır.

- 6 Kuluñ olmayanda yoğ imān u dīn
 Țaşa çalsun başını dīv-i la‘īn
 Mazhar-ı sulṭān-ı Rabbü’l-‘ālemīn
 [Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*
- 7 Müşrik-i ḥod-bīn Ḥudā-bīn olmadı⁴¹
 Zāğ-ı murdār oldı şāhin olmadı
 Kullaruñ ‘ālemde ġamgīn olmadı
 [Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*⁴²
- 8 Emr Hāḳ’dan irdi [bu ki] yā ḳalem
 Eyle *bi-smillāh*[1] levḥ üzre raḳam
 Şaḳḳ olup rāz eydüben didi Ādem⁴³
 [Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*
- 9 Ḳudretinden çün yaratdı ādemi
 Ādeme kıldı musahḫar ‘ālemi
 Oḳudı zātında İsm-i A‘zam’ı
 [Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*
- 10 Aḫmed-i muḫtār Faḫrū’l-mürselīn
 Sırr-ı Raḫmān *raḫmeten li’l-‘ālemīn*
 Ḥāteminde bu idi naḳşın niğīn⁴⁴
 [Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*
- 11 Murtażā ol nūr-ı pāk-i Zū’l-celāl
 Lem-yezel bī-‘ayb zāt-ı lem-yezāl
 Hem ṭapuñ miftāḫıdur ebü’l-kemāl
 [Yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī]*

41 Mısradaki “Ḥudā-bīn” yazmada yanlışlıkla “Ḥudā bilmeyen” olarak yazılmıştır. Ancak hem vezinden, hem kafiyeden hem de anlamdan ifadenin “Ḥudā-bīn” olması gerektiği anlaşılmaktadır.

42 kullaruñ yazmada “kulların” olarak yazılmıştır.

43 Mısradaki “didi Ādem” yerinde yazmada “didüm ādem” bulunmaktadır. Bk. دیدی آدم Bu ifadenin “didim o dem” şeklinde olması da muhtemelse de hem anlamca hem de Ādem’den dolayı daha zayıftır.

44 “naḳşın” kelimesi yazmada şın harfinin noktaları unutulmuş “naksın” gibi yazılmıştır.

- 12 Hakkı dîdâr-ı Hâsan'lığı Hüseyn (?)
[Hem] ğarîbdür dü belâ-yı şâh-ı dîn
Sırr-ı Bâkır hakk feyz-i nûr-ı 'ayn
[Yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî]*
- 13 'İlm-i şâdık hatm-ı Kâzım hürmeti
Şah Takî vü yâ Naķî'nün şefkati
Şah Rızâ'nun hakkı 'izz ü rif'ati
[Yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî]*
- 14 Hakk-ı Şâh-ı Mehdi-i şâķib-liķâ
Hakk-ı Şâh-ı 'Askerî vü bā-şafâ
Bir nefes kılma bizi senden cüdâ
[Yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî]*
- 15 Yâ 'Alî bu haste-dil bî-çâre-ten
Bu Nesîmî Seyyid-i Āl-i Hâsan
Bî-ķarâr itmiş anı hasbe'l-vaţan
[Yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî]*
- 16 Şâdık u maķşûd sensin yâ 'Alî
Şâhid [ü] meşhûd sensin yâ 'Alî⁴⁵
Kıble vü ma'bûd sensin yâ 'Alî
Yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî yâ 'Alî*

2⁴⁶
- 1 [fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün]
Haydar-ı Kerrâr şafıyyü'l-Murtazâ'sın yâ 'Alî
Ma'den-i 'ilm [ü] velâyet Murtazâ'sın yâ 'Alî
Çün Muhammed Muştafâ'ya ibtidâsın yâ 'Alî
Şâh-ı merdân şîr-i Yezdân pîşvâsın yâ 'Alî⁴⁷

45 meşhûd" yazmada "meşhûr" olarak yazılmışsa da kafiye ve anlam gereği meşhûd olması gerektiği aşîkâdır.

46 B 18a-19b.

47 "pîşvâ" kelimesi yazmada b ile, "bîşvâ" olarak yazılmıştır.

- 2 Dürr-i deryā-yı haqīkat ma‘den-i sırr-ı Hüdā
Menba‘-ı luṭf-ı kerāmet sensin ey şāhib-livā
Hem senüñ şānına nāzil oldı Haḡ’dan *Hel atā*⁴⁸
[Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān pīşvāsın yā ‘Alī]
- 3 Ol zamān kim Muştafā nuṭḡına itdi yā ‘Alī
İkimüz bir nūr idük tā ki ezelden yā velī
İ‘tikād itdük bu nuṭḡa biz daḡı didük belī
[Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān pīşvāsın yā ‘Alī]
- 4 Gene bir yirde Nebiyyu’llāh gösterdi nişān
Diñler-iseñ cān u dilden aḡlasın anı beyān
Kesdi bir elma didi [ki] nışfi sensin nışfi ben
[Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān pīşvāsın yā ‘Alī]
- 5 Gene bir yirde ‘Alī’ye kim güneş virdi selām
Didi sensin evvel ü āḡırde zāhir ey cüvān
Kim saña ma‘lüm olupdur āşikāre vü nihān
[Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān pīşvāsın yā ‘Alī]
- 6 Kim[dür] ol kim [ol] Muḡammed’den ‘Alī’yi ayırır
Herkesē ḡaşıd iderse cānı tenden ayırır⁴⁹
Rāfiżī ol kimsedür kim eri erden ayırır
[Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān pīşvāsın yā ‘Alī]
- 7 Hem Nebī şānuña *laḡmüke laḡmī* didi senüñ⁵⁰
Öyle olsa cān cān[un] oldı hem ḡan[ı] ḡanun
Bu ḡadışledür muḡaḡḡak sözi-le Peyḡamber’ün
[Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān pīşvāsın yā ‘Alī]

48 Kur’an, 76/1.

49 Yazmada “Herkesē” kelimesinden sonra “böyle” varsa da vezin açısından fazladır.

50 *Laḡmüke laḡmī*: Etin etimdir anlamında Hz. Muhammed’in Hz. Ali’ye hitaben söylediği rivayet edilen söz.

- 8 Bu cihānuḡ serveri ol faḡr-ı [ālemdür] nebî
Ben ki ‘ilmüḡ ŧehri oldum ḡapusu sensin didi
Hem senüḡ ŧānuna Aḡmed bu ḡadıŧi söyledi
[ŧāh-ı merdān ŧîr-i Yezdān pîŧvāsın yā ‘Alî]
- 9 Ol zamān kim Zü’l-feḡār-ile tevḡîdi yā ‘Alî*
Yitmiş iki kez çalup anı yine kılduḡ diri
Zāhir ü bāḡın çü sensin dü cihānuḡ serveri
[ŧāh-ı merdān ŧîr-i Yezdān pîŧvāsın yā ‘Alî]
- 10 Yine ol dergāh-ı ḡaḡḡ’a yüz urup kıldı zarî
Hem didi yā Rabb bu dem cem ceme eyle diri
ḡaḡ Te‘ālî kudretinden cem ceme durdı arı
[ŧāh-ı merdān ŧîr-i Yezdān pîŧvāsın yā ‘Alî]
- 11 Yā ‘Alî [kim] āsitān-ı ḡazretinden umaram
Kim senüḡ ŧānuna gelmişdür mürüvvet hem kerem
Medḡini ben söyleyem dā’im Nesîmî kemterem
ŧāh-ı merdān ŧîr-i Yezdān pîŧvāsın yā ‘Alî

3⁵¹

DESTÜR

- 1 [fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]
Sensin ol zāt-ı muḡahhar yā Muḡammed Muŧtafā
Sensin ol ŧāh-ı velâyet yā ‘Aliyye’l-Murtażā
- 2 Ol ḡasan ḡulkı Rızā’ dur server-güŧā*
Hem ḡüseyn-i Kerbelā’ dur nūr-ı ‘ayn-ı Muŧtafā
- 3 ŧāh Zeyne’l-‘ābidîn’dür mazhar-ı sırr-ı ‘Alî
Hem Muḡammed Bāḡır oldı ehl-i faḡra pîŧvā

51 B 77b-78a.

- 4 Ca‘fer-i Şādık kim oldur pīšvā-yı evliyā
Müsi-i Kāzım ḥaḳīḳat yolına cānlar fedā
- 5 Ol Ḥasanü’l-‘Askerī’dür kıble-i ĩmān [u] dīn
Mehdi-i šāḥib-zamāndur yā ‘Aliyye’l-Murtażā
- 6 Çün Nesīmī’dür ḥaḥīḳat bende-i [rāh-ı] Ḥudā
Dest-gīr-i šāḥ-ı merdān ol velā-yı evliyā

4⁵²

DESTÜR

- 1 *[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]*
İçmişüz ‘ışkuḡ şarābın nergis-i mestāneden⁵³
Zenciri boynuma taḳdı [farḳ] yok dīvāneden
- 2 Sāḳiyā ḥüsnüḡ [içün] mestāneler cān virdiler
Gör nice mest oldı anlar yek ḳadeḡ peymāneden
- 3 Gerçi mescidden [gelür] zıkr ü şadā vü nāleler
Gāfil olma yek nefes yā Hū gelür mey-ḥāneden
- 4 Özini şarf itmeyenler bulmadı devlet kemāl
Na‘rayı bülbül den alduḡ yanmaḡı pervāneden
- 5 Ey Nesīmī on sekiz biḡ ‘ālemün mevcūdı Ḥaḳ
Kim bu sırra āşinā olmazsa yozdur (?) ḥāneden⁵⁴

52 B 123a. Bu manzume, yazmada başka bir manzumeyle birleştirilerek, tek şiir gibi ve 10 beyit halinde yazılmıştır. Ancak araştırmalarımız sonunda manzumenin başındaki ilk 5 beytin aslında Aziz Mahmud Hüdâyi’ye ait olduğu tespit edilmiştir. Son beyitteki Hüdâyi mahlası ise yazmada “hediyee” olarak okunacak şekilde yazılmıştır. **هدایه** Hüdâyi’nin şiirinin metni için bk. Aziz Mahmūd Hüdâyi, 2005: 147, 149.

53 Yazmada “mestāneden” yerinde “muĉtādeden” bulunmaktadır. Ancak bu kelimenin dizeye anlamca ve kafiyece uygun olmadığı açıktır.

54 Kelimenin özgün yazımı şu şekildedir: **یوزدر**

5⁵⁵

DESTÜR

- 1 *[fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün]*
Nür-ı çeşm-i evliyâsın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî
Dürr-i tâc-ı etķıyâsın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî
- 2 Maħzen-i aħlâķ-ı luţf [u] menba‘-ı hem mu‘cizât
Ma‘den-i cüd u sehâsın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî⁵⁶
- 3 Sensin işrâķ eyleyen şubħ-ı ezelde ‘âlemi
Nür-ı şems-i ve’d-Duħâ’sın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî
- 4 Hem şer‘at hem tarîķat hem haķîķat ma‘rifet
Sendedür müşkil-güşâsın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî
- 5 Ma‘ni-i bâĝ-ı nübüvvet gülisin bâĝ-ı ħabîb
Nür-ı ‘ayn-ı Muştafâ’sın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî
- 6 Tayyib ü tâhir ki ol ħayru’n-nisānuĝ faħridür
Gevher-i ħayru’n-nisâsın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî
- 7 Bir şadefden siz iki [dürr-i] yet[î]m-i bî-bahâ
Çün Ħasan aħsen-liķâsın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî
- 8 Çünkü dünyâ sicn-i mü’mindür didi faħr-ı cihân⁵⁷
‘Ârife ‘ibret-nümâsın yâ Hüseyn İbn-i ‘Alî

55 B 209b-211a. Daha evvel de belirtildiĝi üzere bu manzume, Qahramanov (1973: II/587, III/156) ve Sadîq (2008: 165) tarafından daha evvel Arap harfli olarak yayınlanmıştır. Ancak Latin harfli metni bildiĝimiz kadarıyla ilk defa yayınlanmaktadır.

56 Beyitteki “cüd” kelimesinin yerinde yazmada “cün” kelimesi kayıtlıdır. Ancak bu kelimenin metne anlamca uymadığı görölmektedir. Bir yanlışlık olması kuvvetle muhtemeldir. Kelimenin aslında, nun-dal farkıyla “cüd” olduğu tahmin edilebilir.

57 Mısradaki “sicc-ı” kelimesi yazmada yanlışlıkla “sıyçün” gibi yazılmıştır.

- 9 Bunca fażl u ‘ilm ü ħüsn-i nesl-ile zī ħayf Allah⁵⁸
Ehl-i zulme mübtelāsın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 10 Sırrısın ol mażlum [u] hem ma‘şum [u hem de] sa‘id
Kim şehīd-i Kerbelā’sın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 11 Sağa zulm iden Yezid Şimr ü ‘Ömer naĥsi için
Geydiler la‘net libāsın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 12 Dīni dünyāya virüp kaşduñ kılan bī-dīnlerüñ
Görelere yarın cezāsın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 13 Ol Ĥüseyn İbn-i ‘Alī maqtül-i Ĥaĥ Zeynü’l-‘ibād
Hem aña ma‘rūf atasın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 14 Bākır u Şādık u Kāzım Şa[h] ‘Alī Mūsā Rızā
Bunlara cedd-i ‘alāsın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 15 Hem Taķī’sin hem Naķī’sin hem İmām-ı ‘Askerī
Mehdi-i şāhib-livāsın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 16 Münkir ü mü’mīn kaşuñda bulmadı reddi kaḅül⁵⁹
Hem imām-ı pişvāsın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 17 Zerre-i mihrüñ hevāsına düşen ‘aşıqları
Ĥāşa kim maħrūm kıyasın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 18 Cān u dilden dervīşüñ göñli senüñ mihrüñledür
Şu‘leden ayırmayasın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī
- 19 Çün Nesīmī medĥ idüp cürmi ümīd ider bugün
Yarın anda kurtarasın yā Ĥüseyn İbn-i ‘Alī

58 Misra sonundaki kelime vezni bozduğı gibi, anlamca da metne pek uygun değıldir. Yazım yanlış olması kuvvetle muhtemeldir.

59 “kaşuñda” yazmada nazal ne ile değıl, nunla yazılmıştır. Ayrıca “reddi kaḅül” ifadesinin “redd ü kaḅül” olması gerektiğı düşünülebilir de yazmada ye harfiyle yazılmıştır: ردى قبول

Kaynakça

Ayan, H. (1973). “Kul Nesîmî’ye Ait Olduğu Sanılan Şiirler”. *Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 6, 21-33.

Ayan, H. (2002). *Nesîmî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*. 2 C. Ankara: TDK Yayınları.

Azîz Mahmûd Hüdâyî (2005). *Divan-ı İlahiyat* (Haz. Mustafa Tacı-Musa Yıldız). İstanbul: Üsküdar Belediyesi.

Çelebioğlu, Â. (1998). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: MEB Yayınları.

Duran, H. (2007). *Velâyetnâme*. Ankara: TDV Yayınları.

Erdoğan, M. (2009). “Divan Şiirinde Ortak Mahlas Sorunu ve Kabûlî Örneği”. *Erdem*, 53, 55-81.

Gelibolulu Mustafa Âlî, (2017). *Kühü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı* (Haz. Mustafa İsen). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Gölpınarlı, A. (1973). *Hurûfîlik Metinleri Kataloğu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

<https://sozluk.gov.tr/> erişim tarihi: 25.10.2019.

Kalyon, F. (2015). “Nesîmî’nin Divanında ve Diğer Kaynaklarda Rastlanmayan Şiirleri”. *Turkish Studies*, 10, 16 (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), 783-806.

Karakaş, M. (2019). “Seyyid Nesîmî’nin Bilinmeyen Gazelleri”. *CUJOSS, XLIII/1*, 120-144.

Kardaş, S. (2018). *Ali Nihânî’nin Manzum Hacı Bektaş-ı Veli Velâyet-nâmesi*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Kesik, B. - Şengül, E. (2017). “Seyyid Nesîmî’nin Yayımlanmamış Gazelleri”. *Mertol Tulum Kitabı* (Ed. Ahmet Kartal-Mehmet Mahir Tulum). 457-461. İstanbul: Sivrihisar Belediyesi Kültür Yayınları.

Kurtoğlu, O. (2016). “Yozgatlı Nihânî’nin Manzum Hacı Bektaş-ı Veli Velâyetnâmesi”. *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı*. 484-493.

Kutlar, F. S. (2010). “Seher Abdal’ın Helvâ vü Nân’ı”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 56, 261-292.

Kutlar, F. S. (2011). “Menkabet-i Penc Keşfi”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 58, 21-48.

Mecmua. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı. Nu: OE_Yz_1749.

Mecmua-i Eş’âr. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı. Nu: Bel_Yz_K_0388.

Ocak, A. Y. (1997). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Olgun, T. (1936). *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Asar-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı.

Özdemir, M. (2020). “Seyyid Nesîmî Dîvânı’nın Kayda Değer Bir Nüshası ve Şairin Neşredilmemiş Türkçe Şiirleri”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 24, 439-504.

Öztelli, C. (1969) (Haz.). *On Yedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesîmî*. Ankara: Türk Etnografya, Folklor ve Turizm Derneği Yayını.

Qəhrəmanov, C. (1973). *İmâdüddîn Nesîmî, Eserleri*. 3 C, Bakı: Azərbaycan SSR İlimlər Akademiyası Respublika El Yazmalar Fondu “İlim” Neşriyatı.

Sədiq (Düzgün), H. M. (2008). *Seyyid İmadəddin Nəsimi, Türkçe Divanı*. Təbriz şəhəri: Əxtər Neşriyyatı.

Tanyıldız, A. (2019). “Nesîmî’ye Atfedilen Bazı Yeni Şiirler Üzerine Bir Değerlendirme”. *Nesîmî Kitabı*. (Editörler: Alim Yıldız-Yusuf Yıldırım). 147-175, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Tepeli, Y. (1994). *Yemini’nin Faziletnamesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Tuğluk, İ. H. (2019). “Hurûfî Mecmualarında Nesîmî”. *Nesîmî Kitabı*. (Editörler: Alim Yıldız-Yusuf Yıldırım). 83-104, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Usluer, F. (2013). “Nesîmî, Şeyh İmâdüddîn Seyyid Nesîmî”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. yesevi.edu.tr erişim tarihi: 20.02.2021.

Yıldız, A. (2019). “Nesîmî’ye Ait Olduğu Düşünülen Bazı Gazeller”. *Nesîmî Kitabı*. (Editörler: Alim Yıldız-Yusuf Yıldırım). 77-82, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Zülfe, Ö. (2005). “Seyyid Nesîmî’nin Tuyuglarına Ek”. *Modern Türk-lük Araştırmaları Dergisi*, 2/4, 121-135.

EKLER: YAZMA NÜSHALARDAN ÖRNEK FOTOĞRAFLAR B NÜSHASI

58

جبرائیل کوردی بونلری دوردی یرندن هان
دید خوش خلقک ایا شیر خدا خیرا لوری
اف کوردی مصطفی هم طوس دی یرندن هان
جمله صحابه یاران طور دیر باشند باشه
شاهله سلمان کجوب بر یرده قلدیله قرار
جبرائیل اندن اوتوردی برینه ای باصفا
دید یلرکه جمله اصحاب ای رسول پاک دیر
کوکلمزدن هر نه کیم کلدی بزه قیل روشینا
بو حجه یاران و صحابه کلدیلر هیچ طمشدک
بونلره تعظیم قلمغه سبب سندو بولا
جبرائیل دیدیکم دهکک سوزم ای شاه جهان
ایلیم تقدیری بوشترک بیانند بن سکا
عالم و ادم دخی بو غیدی بولیس و نهار
حق بنی براندی اولدم ای رسول کبریا
بر دکن براتدک صنعندن هان اولجهلیل

59

58a

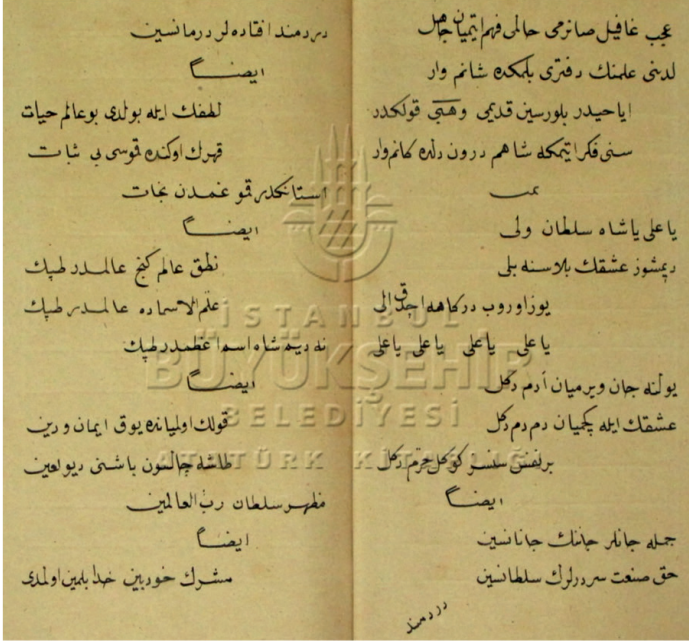
شاه علی کند و سیدد وارمی اکا اوله بیل
ایضا
نص سیدشیمی
کوردیلرست فتح حضرت ویره اول یاری خدا
اول آدینی هر ایشده ایلیله له ایتدا
حمد حقندن مکره نور مصطفی مدح علی
بعدن اسراردر بونلر دلیل و پیشوا
جان قولای غایت طوکتیم شاهک سزنی شرح الیم
بو ولایت نامه شاه ولایت سکا
بر کون اوتورمشدی مسجدده اولخر رسول
بهر عالم و اول سلطان دین بدرالدجا
اول کون الله حاضیر اولمشدی جبریل امین
حضرت رب العالمدن دخی قلمشدک ادا
اچیلوبن مسجدک قبوس جمله کوس دید
ناکهان سلمان او موزنه علی المرتضی

59a

دیدیم یا جبرائیل میراثه در یاده بکا
 سیرایدردم دائما در یاده ای کان کرم
 کوردم اول در یاده براو غادن دیدیم بن کما
 حق تعالی ویردی عالمه بر شپه وجود
 سن قن کلک و جویدی سوپله ای او غاؤ بکا
 ناکهان برکز نظر قیلدی بکا اول خشمیله
 اول زمان اور طو توشوب قنادم نیمعا
 چون قنادم یاندی اول در یایوزنده یارسول
 الی بیگ سیل قالدم اول در یاده اولدم متباد
 خسته و مجروح اولوب در یاده قالدم غچه سیل
 حصرة ربانعاودن ناکهان کلدی ندا
 دیدی اول او غاؤ قاتمه واره سین یا جبرائیل
 آخر آندن اولیسر در اشبو در ریمه روا
 اول زمان واردم سلام ویردم تقضوع ایلدم
 مرحمتله بر نظر قیلدی بکا بولدم شفا :

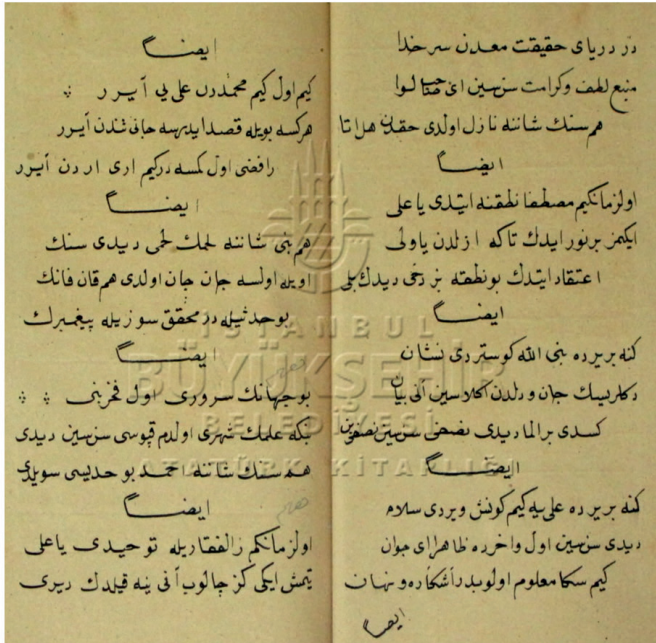
چون قنادم بندی سبز اولدی و جوم بیجا
 قالمقون اولدم هوا یورنینه بولدم بن صفا
 اول بو او غاؤ در که سلیمانک او موزنده در
 اول زمان در یایوزنده بکا قلمشدر جفا
 یارسول الله اگر تعظیم قلمیم بن بوردم
 بر غضب قیله قائم بویر یوزنده مستورا
 جبرائیلدن ایشندیلر بوسوزی بهیای
 دیدیلر صدق میرالمؤمنین شیره خیدا
 جمله مؤمنلر بومعجزدن سوندی اولدی شفا
 مسرک و اهل نفاق انکار ایدوب قیلدی سکا
 کر دیلر سگ مصطفی نك شهرینه بول بولکلین
 جان و دلدن آلینه اعتداف قیله لایله اقتدا
 اول حسن سلطان شاه جنتدن یقین
 او امام مقتدادر شاه حسین کر سهر
 پیشوای اهل دیندن شاه زین العابدین
 عم

8

7b

19a

18b

ناحسن والحسين كرسوا بيبرده سنز
 امام زين العابدين در ديمه در مان سبه
 محمد باقر يولنه جان فلا بيبرده سنز
 امام جعفر صادق رهبر اولدي جمله يه
 بز امام كاظم موسى رضا بيبرده سنز
 امام تقى و تقى هستم العبا * * *
 عسكى مهدى يولنه بز هدا بيبرده سنز
 اى حجاج فخرائيه خراولنه عنده چكه قضا
 قونه دير لوسه ديسونلر بؤكلا بيبرده سنز
 سنين اول ذات مظهر ليا محمد مصطفى
 سنين اول شاه ولايت يا على المرتضى
 اول حسن حلقى رضادر سرور كشا
 همه حسينى كرى اور نور عين مصطفى
 دستور

شاه زين العابدين در نظر سترى على
 همه محمد باقر اولدي اهل فخره پيشوا
 جعفر صادق كيد اولدر پيشواى اوليا
 موسى كاظم حقيقت يولنه جانلر فدا
 اول حسن لعسكى در قبله ايمان دين
 مهدى صاحب زماندر يا على المرتضى
 چون نسيمدر حقيقت سبه خدا * * *
 دستكبر شاه مردان اول ولاى اوليا
 دستور

كوزل عاشق جورمى چكه مزسين ديمه ديمى
 بو بؤر رضا نغمه مستور كيبه مزسين ديمه ديمى
 يسهيانلر ناچار ياش ير سبه قاندر صاحبان
 بو بر دمدر كلور كچر طوبى ازمز سيب ديمه ديمى
 باقى شودر وينك حالنه نه كلور سويلر ديلنه
 دستور

مخزن اخلافت منبع مهر تعينات
 سعدن حوت و حفا سين يا حسين ابنعل
 سزين اسراق ايليان صبح اولمه عالم
 بؤر شمس و النعماسين يا حسين ابنعل
 ههشربوت هم طريقت همه حقيقت معرفت
 سنده در مشك كشا سين يا حسين ابنعل
 معنى ياغ نبوت كولسين ياغ حبيب *
 بؤر عين مصلطاسين يا حسين ابنعل
 طبيب دطامهركه اول خيالناك تفسيريدر
 كوه حبر الساسين يا حسين ابنعل
 برصد هلدن سز ايكي نيمى ب برسا *
 چون تحسنا الحسن لقا سين يا حسين ابنعل
 چونكه دنيا سچبون مؤمندر دين خراجبات
 عارفه عبرت نما سين يا حسين ابنعل
 بوخيه فضل و علم و حسن نسايه ذى حيفانه

قاب قوسينك هديه فهم ايدوب جمعيتك
 واصل اول سراوار نايه مسلمانلر بودر
 ايجشور عشقك شرابك تركس معاهده دن
 زنجيرى بويومه طاقدى يوق ديوانه دن
 كسا قيا حسنك مستانه لر جان وير ديدر
 كور نجه مست اولدى انديك قداح بمانه دن
 كره جه مسجدن ذكر و صدق و ناله سر
 غافل اولمه يك نفس يا هوو كلور مچانه دن
 اوز بى صوف اجهيا نهر بولدى دولت كشا
 غصه فى بابليد الدق يا نيمى بروانه دن
 ايمى اون سكر يك عالمك موجودى حق
 كبر بوسزه آشتا اولمزنسه يوز در خانه دن
 بجدله اير شدم دولت ديدار رحمانه
 بشارت تاجى كيدم تجالى ايردى بو حبانه

Extended Summary

In this study, an unknown verse of Hazrat Ali Velayet-name with Nesimi penname is emphasized and the related poems are examined. In addition, five poems with the penname of Nesimi are also assessed and published.

Nesimi is one of the most important poets of Turkish literature. But the works and debates on his poems are still not over. Sometimes the words of other poets have been attributed to him and sometimes his poems have been shown as belonging to others. It is also known that any publication containing his poems aren't complete and new publications have emerged on the subject. On the other hand, as a result of the researches, it is revealed that there is another poet, Kul Nesimi, who uses the same penname in Turkish literature.

One of the important genres of religious-mystical Turkish literature are velayetnames. Velayetnames are written to describe the lives, superior features, wise words and miracles of the prominent people, the elders of the sect or the people who are considered as Islamic saint. Nesimi's work called as *Velayetname-i Sah-ı Velayet* is a work composed in accordance with these qualities. Manzume was written by Nesimi to describe the superior qualities of Ali, the son-in-law and fourth caliph of the prophet, and then to praise the Twelve Imams of his generation. There are supernatural and cross-wise elements in this work like other velayetnames.

The primary problem here is which Nesimi the penname belongs to: Sayyid Nesimi or Kul Nesimi? When thinking "Nesimi" in Turkish literature, the first thing that comes to mind is Seyyid İmadüddin Nesimi, who is rumored to have been excoriated by saying "Ene'l-Hak". Nesimi is a great poet who has been accepted all over the Turkish world, especially in Anatolia, although he grew up in the Azeri area. The soundness of his poems in terms of language and technique, reflecting his religious and mystical knowledge and views to his poems in a very sincere way and finally his legendary life made his poems unforgettable.

The second poet known as Nesimi in the history of Turkish literature is Kul Nesimi. The information about the life of this poet, often confused with Seyyid Nesimi is very limited. The poet whose real name was Ali, took the same penname because he loved Seyyid Nesimi very much and remained under his influence. It is understood that Kul Nesimi, one of the descendants of the famous Sufi Said Emre, had a good education, learned Arabic, followed the family tradition and entered the path of Bektashism. He also adopted the Hurufi views like the other Nesimi.

It should be noted that it is difficult to make a very definitive judgment as to whom *Velayetname-i Sah-ı Velayet* belongs. Because there is no definite information or document to enlighten this issue. As a matter of fact, this verse does not take place in Seyyid Nesimi's *Turkish Divan* nor among the poems of Kul Nesimi. The poem is written in a copy with the title of breath, Hazrat Ali's remarkable praise and the fact that other works in the manuscripts of which poems are mentioned, mostly belonging to Alevi-Bektashi poets, point to Kul Nesimi. When we look at the language of the verse, it is noteworthy that there are more

elements of Old Anatolian Turkish, such as “açuban, touring, shunmaduñ, olisar, kalkuban, kaçan, taña kalmak”. The existence of these old words reinforces the possibility that the poem belongs to Sayyid Nesimi. However, it should not be ignored that Kul Nesimi imitates Sayyid Nesimi and may have used some old words. As a result, it is obvious that it is difficult to make a definitive judgment on this issue.

Two manuscripts of this verse have been identified. Both of these manuscripts are in the Taksim Atatürk Library of Istanbul Metropolitan Municipality. The complete tags are as follows: 1. Istanbul Metropolitan Municipality Taksim Atatürk Library, Nu: Bel_Yz_K_0388, vr. 58a-60a (Abbreviation: B). 2. Istanbul Metropolitan Municipality Taksim Atatürk Library, Nu: OE_Yz_1749 / 9, vr. 8a-9a (Abbreviation: OE). Although there are some differences between these two manuscripts, they are not large enough to affect the overall structure and meaning of the work. The number and order of couplets between copies are the same. Differences between the copies are also shown in the text of the study. However, the differences between the teller and the meaning are not shown in the footnote at all.

The work is written in accordance with the fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün pattern of aruz meter. In the verse, only rhyme with the letter of elif. This is called “mücerred” rhyme in divan poetry. Like “Hudha-ibtidâ-bana-pîşvâ-sana ...” considering the content, the actual subject of the verse Hazrat Ali seems to be praised. However, it can be said that this praise is different from the classical, Sunni Islamic line and has an Alevi-Bektashi perspective. Hazrat Ali's greatness and importance are described in an imaginary way through the mouth of angel Gabriel and exaggerated. Also in the text there are also fairy-tale, fantastic elements such as angel Gabriel's wing's burning with an angry look of of the child Hazrat Ali and angel Gabriel's stay in the sea for six thousand years as sick and wounded, then again the healing of his wing with a compassionate look and the emergence of child Hazrat Ali. Towards the end of the poem, the twelve Imams are praised. This work is interesting and important both in terms of being an unknown verse with the penname Nesimi and being an unknown velayetname written about Hazrat Ali.

Five poems that were determined by us, registered in the name of Nesimi and not previously published were assessed and analyzed in terms of form and content in the article. In addition, transcribed texts of the related poems were presented. Two of these poems are in murabba form and three are in the form of gazel. Usually love and praise of Ali, Huseyn and Twelvers was expressed.